

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ČESKO-NĚMECKÝCH AREÁLOVÝCH STUDIÍ A GERMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PROTIŽIDOVSKÁ PROPAGANDA NSDAP NA PŘELOMU 20. A 30. LET 20. STOLETÍ
V NĚMECKU

Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

Autor práce: Michal Kušnirik

Studijní obor: Evropská teritoriální studia – ČR a německy mluvící země

Ročník: 3.

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 9. května 2013

.....

Michal Kušník

Děkuji vedoucímu práce PhDr. et PaedDr. Marku Šmídovi, Ph.D. za velmi cenné odborné rady, připomínky, návrhy a celkové vedení bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá protižidovskou propagandou NSDAP na přelomu 20. a 30. let 20. století v Německu. Práce je rozdělena do 3 hlavních částí. Cílem bakalářské práce je analyzovat způsoby, prostředky, cíle a konkrétní příklady nacistické a zejména antisemitské propagandy v době hospodářské krize. Dále se pokusí zdůvodnit, proč se nacisté zaměřili právě na obyvatele židovské národnosti. Bude se věnovat také prostředkům propagandy, zejména médiím, školství a kultuře, a osobnostem, které stály v čele dobového antisemitismu v Německu.

Klíčová slova: Nacismus; antisemitismus; Židé; Německo; NSDAP; Adolf Hitler; Joseph Goebbels.

ABSTRACT

The bachelor thesis concerns the antisemitistic propaganda of NSDAP in the second and third decade of the 20th century. It is divided into 3 main parts and it aims to analyze methods, means, goals and particular events of nastic and antisemitistic propaganda during the economic crisis. Furthermore it will try to explain the reasons of the nastic aiming of jewish nationality. Also the methods of propaganda, especially medias, education and cultural aspects will be taken in concideration together with the german antisemitistic main figures of the time.

Key words: Nacism; anti-Semitism; Jews; Germany; NSDAP; Adolf Hitler; Joseph Goebbels.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. Antisemitismus v Evropě na přelomu 19. a 20. století.....	8
1.1 Tradiční (náboženský) a vědecký antisemitismus.....	8
1.2 Východní Židé.....	11
2. Zdroje nacistického antisemitismu.....	14
2.1 Specifické zdroje nacistického antisemitismu.....	14
2.2 Významné osobnosti antisemitské propagandy v Německu.....	17
2.2.1 Adolf Hitler.....	17
2.2.2 Joseph Goebbels.....	20
2.2.3 Alfred Rosenberg.....	22
3. Antisemitská propaganda nacistů.....	24
3.1 Charakteristika a cíle propagandy.....	24
3.2 Formy propagandy.....	24
3.2.1 Prezentování falešných zdrojů.....	24
3.2.2 Formy propagandy zaměřené na děti.....	26
3.2.3 Propaganda v médiích populární zábavy.....	28
3.2.4. Antisemitismus v projevech veřejně známých osobností.....	29
3.3 Významní aktéři propagandy.....	30
3.3.1 NSDAP.....	30
3.3.2 Ministerstvo národní osvěty a propagandy.....	34
3.3.3 Hitlerjugend.....	35
3.3.4 Důležitá media.....	36
3.3.4.1 Rozhlas.....	36
3.3.4.2 Tisk.....	38
ZÁVĚR.....	40

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ.....	42
SEZNAM PŘÍLOH.....	45
PŘÍLOHY.....	46

ÚVOD

Cílem předkládané bakalářské práce bude analýza protižidovské propagandy NSDAP na přelomu 20. a 30. let 20. století v Německu. Časově tento přelom upřesní rok 1923, kdy se do čela NSDAP dostal Adolf Hitler a rok 1935, ve kterém byly vydány protižidovské zákony (tzv. norimberské) a židovský útlak tak po letech dostal legální oporu a rámec.

Práce je rozdělena do 3 hlavních částí. Na začátku bude nastíněn tradiční křesťanský antijudaismus, jehož vývoj trval přibližně do konce 18. století a jeho následná přeměna v moderní antisemitismus. Dále bude následovat problematika emancipace Židů, zvláště pak začlenění východních Židů do společnosti západní a střední Evropy. Druhá část práce bude analyzovat specifické zdroje nacistického antisemitismu a jeho významné osobnosti, kterými byli Adolf Hitler, Joseph Goebbels a Alfred Rosenberg. Pokusí se zdůvodnit, proč se nacisté zaměřili právě na obyvatele židovské národnosti. V poslední části se bude věnovat charakteristice a cílům antisemitské propagandy, jejím formám, způsobům, prostředkům a konkrétním příkladům v době hospodářské krize. V neposlední řadě se zaměří také na prostředky propagandy, zejména na média, školství a kulturu.

Zkoumání protižidovské propagandy NSDAP není pouze historickou záležitostí. Vzhledem k mezietnickým problémům současné Evropy, především otázka islámu, a s růstem neonacismu v posledních letech je znalost této problematiky důležitá i pro náš budoucí vývoj.

1. ANTISEMITISMUS V EVROPĚ NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ

1.1 Tradiční (náboženský) a „vědecký“ antisemitismus

Na konci 18. století, s obdobím osvícenství, se tradiční křesťanský antijudaismus stal postupně anachronickým a téměř vymizel. Rozvoj věd a rozšíření lidských práv do společenského podvědomí vytěsnilo přežitá představy o Židech jako Kristových vrahách a travičích studní, což byl běžný středověký archetyp. Židé ve středověku byli přirovnáváni také k vepřům, neboť byli nečistí a páchli. S odstupem času byli spojováni s hmyzem, který parazituje na jiných, sají krev a vyvolává infekci.¹ Úplně však tyto představy nevymizely. Tuto skutečnost doložil například propagandistický nacistický spis *Der Giftpilz* z roku 1938, který připomínal Židy jako vrahy Ježíše Krista, velkého bojovníka proti židovství.² Staly se však pouze okrajovými. Naopak další středověký stereotyp - Žid lichvář - se transformoval do moderní verze Žida velkokapitalisty, čemuž napomohly i mediálně známé případy vzestupu chudých židovských rodin k závratnému majetku.³

Emancipace Židů a jejich zařazení do společnosti probíhalo v 19. století ve většině zemí Evropy úspěšně, byť různým tempem a s výkyvy.⁴ Politická nevědomost Židů, která je velmi dobře vybavovala pro jejich specifickou roli a pro zakotvení v oblasti státního podnikání a jejich zaujatost vůči lidu a ve prospěch autority, která je činila slepými vůči politickému nebezpečí antisemitismu,⁵ však vyvolávaly jejich přecitlivělost vůči všem formám společenské diskriminace. Bylo složité rozlišovat politické argumenty od pouhé antipatie, vyvíjely se totiž současně. Důležité ovšem bylo, že vycházely z přesně opačných aspektů emancipace. Politický antisemitismus vznikl proto, že Židé byli oddělenou skupinou, zatímco společenská diskriminace byla důsledkem postupného zrovnoprávňování Židů s

¹ SAX, Boria. *Zvířata ve Třetí říši: domácí mazlíčci, obětní beránci a holocaust*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2003, s. 71-75.

² Co řekl Kristus o Židech. INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz/resources/documents/antisemitism/nazi/giftpilz/giftpilz13>

³ Známy je např. případ finanční dynastie Rothschildů. Díky svému obrovskému bohatství a vlivu figurovala tato rodina v mnoha antisemitských teoriích nejen v Německu. Během nacistického režimu byli Rothschildové dávání jako příklad silícího vlivu a nečestnosti židovského obyvatelstva v propagandistickém filmu *Věčný Žid* (něm. *Der Ewige Jude*) z roku 1940. Viz např. WILSON, Derek. *Rothschildové: Příběh bohatství a moci*. 1. vyd. Praha: Svoboda - Libertas, 1993.

⁴ ARENDT, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1996, s. 115-133.

⁵ Pojem antisemitismus označuje nenávisť a předsudky vůči Židům i veškeré protižidovské projevy. Toto označení poprvé užil německý protižidovský aktivista a novinář Wilhelm Marr roku 1879 v publikaci *Allgemeine Zeitung des Judenthums*. Marr směřoval proti Židům jako národu, zatímco starší formy antisemitismu byly zaměřeny proti náboženskému vyznání Židů (antijudaismus), který pramenil z neporozumění a z neznalosti židovských zvyků a svátků.

ostatními skupinami populace.⁶ Čím rovnoprávnější byly podmínky Židů, tím překvapivější byly rozdíly, jimiž se odlišovali. Toto nové poznání vedlo k tomu, že Židé ve společnosti vzbuzovali antipatii a současně pro ni měli přitažlivost. Smíšené reakce určovaly sociální stránku dějin západního židovstva. Ovšem jak diskriminace, tak i přitažlivost neměly politický vliv. Nevzešlo z nich ani politické hnutí proti Židům, ani žádným způsobem nepřispěly k ochraně Židů před jejich nepřáteli. Nicméně se jim podařilo „otrávit“ společenskou atmosféru a převrátit veškeré společenské styky mezi Židy a ostatními obyvateli Evropy a podstatně ovlivnily chování Židů. Utváření židovského typu bylo výsledkem jak specifické diskriminace, tak i určité přízně.⁷

Do konce 60. let 19. století byla emancipace židovského obyvatelstva Evropy prakticky hotová.⁸ Překvapivý zlom nastal s ekonomickou krizí po roce 1873. Lidé hledali viníky, a protože krize ekonomická byla zároveň i krizí liberálního kapitalismu a liberalismu jako takového, bez větších problémů je také našli. A sice v podobě židovského etnika, z něhož pocházela jak značná část liberálních ekonomů a podnikatelů, tak novinářů liberalismu podporujících. Rozvoj nových forem antisemitismu, které překonaly původní antijudaistické, založených na pseudovědeckých a nacionalistických argumentech, přivítala střední třída, jen obtížně se vyrovnávající se zánikem dosavadních poměrů (cechovní zřízení a podobně). Židé také „vadili“ nacionalistům právě proto, že nepopírali svoji vlastní etnicitu, z níž se postupně, i pod vlivem antisemitismu, stávala nacionalita (sionismus).⁹

Dalším podnětem k antisemitismu byla veřejná činnost některých osob židovské národnosti, například Karla Marxe či Benjamina Disraeliho, britského státníka, člena konzervativní strany, premiéra a spisovatele s židovskými kořeny.¹⁰ B. Disraeli, který nikdy nepopíral, že je Žid, choval velký obdiv ke všemu židovskému. Problém byl ovšem v tom, že toho věděl o židovské minulosti a přítomnosti velmi málo, a proto si troufal otevřeně mluvit tam, kde se jiní nechávali odradit. Směsice hrdosti a nevědomosti o těchto faktech byla jistě charakteristická pro všechny nově asimilované Židy. Politický výsledek Disraeliho snahy poměřovat možnosti Židů politickou ctižádostí normálních lidí byl vážnější, než se zdálo. Téměř automaticky vedl k celé řadě teorií o židovském vlivu a organizaci, jaké se obvykle

⁶ ARENDT, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1996, s. 115.

⁷ Tamtéž, s. 116.

⁸ Tamtéž, s. 61-114.

⁹ Sionismus je židovské národně-politické hnutí usilující o založení židovského státu v Palestině. Název je odvozen od pahorku Sion v Jeruzalémě.

¹⁰ Moderní antisemitismus. INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.holocaust.cz/cz/history/antisemitism/history/modern_antisemitism.

objevují u velmi nebezpečných forem antisemitismu. Sám sebe považoval B. Disraeli za „vyvoleného muže vyvolené rasy“. Jaký by k tomu existoval lepší důkaz než jeho vlastní kariéra. Chudý Žid beze jména se pomocí pouze několika málo židovských bankéřů dostal až k postavení prvního muže Velké Británie. Jeden z méně oblíbených členů parlamentu se stal ministerským předsedou a získal skutečnou popularitu u těch, kteří ho dlouho „považovali za šarlatána a jednali s ním jako s páriou“.¹¹ Politický úspěch ho nikdy neuspokojoval. Přístup do londýnské společnosti byl pro něj obtížnější, ale důležitější než ovládnutí dolní sněmovny a zvolení za člena Grillionova klubu – „vybraná kasta obvykle politiků z obou politických stran, z níž však byli společensky nepřijatelní striktně vyloučeni“¹² – pro něj bylo jistě větším triumfem, než jmenování ministrem Jejího Veličenstva. Příjemným a neočekávaným vyvrcholením všech těchto vítězství bylo upřímné přátelství královny Viktorie I., neboť i když ve Velké Británii jakožto pevně řízeném parlamentním národním státě přišla monarchie o většinu svých politických výsad, v britské společnosti si získala a podržela neoddiskutovatelný primát.¹³

Moderní antisemitismus nepracoval již s obrazem Žida jako odpůrce Ježíše Krista, nýbrž Žida jako odpůrce národa. U moderního nacionalisty byla často oddanost národu stejně fanatická jako oddanost Bohu a tak lze konstatovat, že židovský „hřích“ byl v očích středověkého i moderního antisemity stejný.

Častým motivem doby se staly židovské tajné spolky, v nichž se možná odráželo osvícenské hnutí svobodných zednářů a jeho literární transformace v období romantismu. Argumenty již nejsou náboženské, ale mají pseudovědecký charakter a vycházejí z historie, biologie a podobně. Židé ztratili jednu možnost krajní obrany, kterou měli proti středověkým nepřátelům. Protože byli definováni etnicky, nepomohla jim ani případná konverze, která v minulých staletích mohla za cenu svědomí zachránit život.¹⁴

¹¹ MAUROIS, André. *Život Benjamina Disraeliho*. 2. vyd. Praha: F. Topič, 1930, s. 147.

¹² Tamtéž, s. 151.

¹³ ARENDT, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1996, s. 136-137.

¹⁴ Tamtéž, s. 182-183.

1.2 Východní Židé

Výše byl zmíněn vliv tzv. východních Židů (něm. Ost-Juden) na formování moderního antisemitismu. Proto bude vhodné zastavit se u tohoto sociálního a etnografického fenoménu blíže. Židovské osídlení Evropy na konci 18. století se dělilo na dvě skupiny, mezi nimiž běžela hranice zhruba východními provinciemi habsburské monarchie. Židé na západě žili převážně v ghettech a věnovali se obchodu, řemeslu, zdravotnictví a finančnictví a jejich podíl v celkovém počtu obyvatel byl spíše nižší.

Naopak na východě existovalo v některých oblastech souvislé hebrejské osídlení, celá židovská městečka. Markantní to bylo především na územích jinak téměř neurbanizovaných (dnešní východ Ukrajiny). Role Židů v chodu společnosti na východě byla zcela jiná než na západě. Představovali totiž jakéhosi prostředníka mezi extrémně zaostalým východoevropským sedlákem či pastýřem a jeho vrchností a státní správou, potažmo s okolím vůbec. Židé často jediní v obci uměli psát, veškerý obchod, řemesla i provozování hostinců a dalších zařízení byl v jejich rukou. Často také pronajímali pozemky či různé budovy.¹⁵

Ekonomická a sociální síla, stejně jako kompaktnost osídlení, dala východním Židům některé atributy národa, které na západě neměli.¹⁶ Během 19. století se tradiční postavení Židů v celé Evropě začalo měnit. Na západě došlo k postupné emancipaci, která se odrážela ve vzniku hnutí haskala.¹⁷ Židé tíhli k asimilaci při zachování nejpodstatnějších rysů své víry a kultury a do značné míry se jim to také podařilo. Někteří Židé pronikli mezi špičky společnosti a přes občasné antisemitské excesy jako například Dreyfusova aféra ve Francii, která proběhla na konci roku 1894,¹⁸ byla 2. polovina 19. století zlatou dobou západoevropských Židů.¹⁹ Žid v Paříži nebo Berlíně se stal Francouzem či Němcem minoritního náboženského vyznání a i tento rozdíl se s obecným dobovým snižováním religiozity stíral.

¹⁵ OLBRACHT, Ivan. *Hory a staletí: kniha reportáží z Podkarpatska*. Praha: Melantrich, 1935, s. 50-88.

¹⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, Marie. *Dějiny Židů v českých zemích* [online]. Praha: Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze, 2006 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: http://www.neztratitviru.net/doc/metodika/Zide_v_ceskych_zemich_2006.doc.

¹⁷ Haskala, též známá jako židovské osvícenství, byl ideologický směr rozšířený mezi evropskými Židy v 18. a 19. století. Jeho cílem bylo přetvořit židovský kulturní a náboženský život v duchu moderních idejí, integrace do evropské společnosti, nárůst podílu sekulárního vzdělání a výuka hebrejštiny a židovských dějin.

¹⁸ ARENDT, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1996, s. 159-200.

¹⁹ Tamtéž, s. 111-114.

Naopak na východě se upevňoval tzv. chasidismus, tedy ortodoxní víra, která vznikla jako „reakce na talmudickou suchopárnost a na tehdejší rozvrstvenost společnosti“.²⁰ Jidiš byl běžným dorozumívacím jazykem mezi Židy, odlišným od mluvy nežidovského okolí. S proměnou společenských vazeb, která byla v této části kontinentu pomalejší, přišli Židé o své výlučné postavení ve společnosti a svým národním, náboženským a kulturním charakterem se odlišovali od formujících se národních společností. Pokud opustili ortodoxii, nepřecházeli obvykle k liberálním a asimilačním směrům, ale vzhledem k tomu, že zde měli charakter národa, tíhli k sionismu. Tím se dostávali do střetu s rodícími se nacionalismy svých sousedů.²¹ To vše vedlo k růstu izolace židovského etnika v Polsku, v Rusku a na Ukrajině od většinové společnosti a k postupnému nárůstu napětí, které se projevilo v 80. a 90. letech 19. století vlnou pogromů,²² po nichž velké množství východních Židů uteklo do střední a západní Evropy, zejména do Německa a Rakousko - Uherska, kde panovala ve vztahu k Židům poměrně pozitivní atmosféra.²³

Příchod východních Židů na západ vyvolal v těchto zemích šok. Příchozí se odlišovali od většinové společnosti i „domácích“ Židů fyziognomií, neboť v zemích původu chyběly smíšené sňatky, k nimž na západě docházelo již od osvícenství. Lišili se oděvem i účesem, neboť ve svých izolovaných sídlech nepřestali nosit tradiční pejzy a kaftany, které západní Židé opustili také s epochou osvícenství. Často neznali místní jazyky a mezi sebou mluvili jidiš, zatímco u západních Židů byl mateřskou řečí obvykle majoritní jazyk dané země.

Zároveň šlo o uprchlíky, tedy lidi sociálně slabé, což zpočátku mohlo vést k jejich obživě nikoliv prestižními povoláními, případně i trestnou činností. U mužů většinou v podobě loupeží a vražd, židovské ženy hledaly obživu jako prostitutky. Do kolize s majoritou se dostávali lpěním na dodržování složitých zvyků svého ortodoxního směru judaismu. Všechny uvedené rysy východních Židů tak daly prostor autorům antisemitských pamfletů a karikatur.²⁴ Můžeme říci, že Žid v představě německého antisemity nebyl Žid, jehož rodina v zemi žila od středověku, není Albert Einstein nebo Franz Kafka, ale byla jím pokřivená podoba příslušníka *Ost-Juden*. Připomeňme pozoruhodné shody mezi kulturním

²⁰ KUSHNER, Lawrence. *Na tomto místě byl Bůh a Já, já jsem to nevěděl*. Praha: DharmaGaia, 2005, s. 33-34.

²¹ ZAHRADNÍKOVÁ, Marie. *Dějiny Židů v českých zemích* [online]. Praha: Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze, 2006 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: http://www.neztratitviru.net/doc/metodika/Zide_v_ceskych_zemich_2006.doc.

²² Pogromy byly v původním významu označovány rasově nepokoje zaměřené proti Židům, ke kterým docházelo většinou v Rusku a východní Evropě. V přeneseném významu může pojem označovat obecně krvavé masové pronásledování, vraždění skupiny obyvatel jiného náboženského vyznání nebo příslušníků jiné etnické skupiny.

²³ ARENDT, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1996, s. 111-114.

²⁴ VALENTA, Aleš. *Politické dějiny českých zemí a habsburské monarchie 1848-1914*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002, s. 183.

šokem a jeho následky při příchodu východních Židů do střední Evropy se stejnými jevy doprovázejícími přesídlování a urbanizaci východoslovenských Romů v Československé republice po roce 1945.

Antisemité těžce nesli také další fakt. Východní Židé byli z náboženských důvodů gramotní (byť ve svém vlastním písmu) a schopní a ochotní se učit. Zároveň měli vzhledem k sociální a ekonomické roli Židů ve východní Evropě letité zkušenosti s obchodem a administrativou, byť v jiných podmínkách. Proto se rychle upnuli ke vzdělání jako cestě k zlepšení svých životních podmínek a náhle střední Evropa zažila prudký nárůst židovských vysokoškoláků, lékařů, právníků, průmyslníků atd. Například v roce 1913 bylo ze studujících medicíny na vídeňské univerzitě asi 40 % Židů. Na právnické fakultě ve Vídni překračovali Židé čtvrtinu z počtu studentů. Na dalších střeoevropských univerzitách to bylo velmi podobné. Kromě vzdělání a intelektuálních zaměstnání se (nejen) východní Židé věnovali intenzivně obchodu. Byla pro ně typická pracovitost a střídmost daná návyky z chudých východoevropských oblastí. Nejednou tyto vlastnosti přinesly nemajetnému židovskému obchodníkovi značné bohatství. Toho si všimli v pozitivním duchu soudobí ekonomové a v duchu negativním antisemité.²⁵ Objektivně či subjektivně neúspěšní příslušníci majority tak získali skupinu spoluobčanů, jimž bylo možno paušálně závidět a vinit je z vlastních neúspěchů.

²⁵ VALENTA, Aleš. *Politické dějiny českých zemí a habsburské monarchie 1848-1914*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002, s. 183-184.

2. ZDROJE NACISTICKÉHO ANTISEMITISMU

2.1 Specifické zdroje nacistického antisemitismu

Antisemitismus byl v meziválečném období jevem poměrně rozšířeným a nebylo v Evropě země, která by od něho byla oproštěna. Naskytá se otázka, proč právě v Německu dospěl až k rozměrům holocaustu. Jedním z důvodů byl fakt, že porážka Německa v 1. světové válce roku 1918 nebyla způsobena ani tak vojensky jako hospodářsky. To běžný občan, sledující až do posledních měsíců války v novinách zprávy o vítězném postupu císařských vojsk do nitra nepřátelského Ruska a o vyrovnané situaci na západní frontě, jen těžko chápal. Rojily se spiklenecké teorie o zrádcích v pozadí.²⁶ A je v evropské historické tradici hledat zrádce společnosti v Židech, vzpomeňme například „trávení studní“ za morových epidemií.

Navíc němečtí Židé se v prvním desetiletí 20. století velice často zabývali intelektuálními povoláními, byli redaktory a vydavateli novin, spisovateli, dramatiky, učители apod.²⁷ Mnoho z nich z těchto pozic válku a militarismus otevřeně odmítalo. Mnohem větší množství Židů ovšem, jsouce dostatečně asimilováni, se do vilémovského válečného úsilí zapojili.²⁸ Veřejně viditelnější ovšem byli právě pacifisté. Navíc intelektuálové jako takoví byli obecně cílem útoků totalitních režimů, nacisty nevyjímaje.

Dalším důvodem byl velký podíl východních Židů mezi židovským obyvatelstvem Německa, jejich odlišnost tak byla více viditelná a více provokovala. Zároveň se „domácí“ němečtí Židé do značné míry asimilovali, někdy včetně konverze ke křesťanství,²⁹ aniž však ztratili povědomí o svém židovství.³⁰ Tím vzbudili u antisemitů dojem jakéhosi zákeřného maskování.³¹ Je zde však třeba připomenout, že ačkoliv bylo německé obyvatelstvo poněkud nepřátelsky naladěno vůči *Ost-Juden*, pokládalo asimilované Židy za součást německého

²⁶ BAUER, František. *Můj boj: Hitler o sobě a svých cílech*. 6. vyd. Praha: Orbis, 1936, s. 14.

²⁷ ARENDT, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1996, s. 113.

²⁸ GELLATELY, Robert. *Kdo podporoval Hitlera: společenský souhlas a režimní nátlak v nacistickém Německu*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2003, s. 45.

²⁹ Je nepřilíš známým faktem, že asimilace jako program vedla mnohem častěji ke konverzi než ke smíšeným manželstvím. Statistika tento fakt spíše zakrývá, než odhaluje, protože považuje všechny svazky mezi konvertovanými a nekonvertovanými Židy za smíšené manželství. Nicméně bylo v Německu poměrně hodně rodin, které byly po generaci křtěné, a přesto zůstaly čistě židovské. Skutečnost, že konvertovaný Žid jen zřídkakdy opustil svoji rodinu a ještě řídčeji své židovské prostředí, je toho důkazem. Židovská rodina se v každém případě ukázala pro přežití národa jako faktor významnější než židovské náboženství (pozn. aut.).

³⁰ ARENDT, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1996, s. 128.

³¹ Proč se Židé nechávají pokřtít? INSTITUT TEREŽÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-02-08]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz/resources/documents/antisemitism/nazi/giftpilz/giftpilz5>.

národa.³² Ještě v roce 1938 čítanka *Der Giftpilz* německým dětem připomínala, že křtem nepřestává Žid být Židem a že bez ohledu na rasové kategorie existují i blond'atí Židé („... *ale mnozí Židé nemají všechny tyto znaky. Existují dokonce i blond'atí Židé. Proto je třeba dávat velký pozor; abychom Žida rozeznali*“).³³

Živnou půdou německého antisemitismu ve 20. letech 20. století byla také hospodářská krize a extrémní inflace, která zemi zasáhla v důsledku válečné porážky a poválečných reparací. Zásadním zlomem ohlašujícím příchod světové ekonomické krize byl krach na newyorské burze, který nastal v říjnu roku 1929. Následky pocítil téměř celý svět a postihly samozřejmě i německý stát.³⁴ Obyvatelstvo ztrácející existenční jistoty se radikalizovalo a staré, ještě v podstatě středověké legendy o Židech jako finančních podvodnících, se znovu dostávaly k životu znásobené obrazem židovských kapitalistů. Již v 19. století byl ostatně jedním z cílů antisemitských pamfletů vídeňský podnikatel Salomon Mayer Rothschild.³⁵

Velkou roli hrála také internacionální povaha judaismu. Židé žijící v různých zemích světa do určité míry pěstovali sounáležitost danou zvláštní náboženskou povahou židovského národa. Navíc ti, kteří byli ortodoxní nebo se hlásili k sionismu, programově odmítali stát se součástí národa majoritního. V Německu jich byla sice menšina, ale antisemité na ni hlasitě poukazovali. Internacionalita části židovstva byla dávana do souvislosti nesmyslné, ale líbivé, s internacionalismem ruských bolševiků. To byl prvopočátek termínu, který později nacisté rádi vyzdvihovali, totiž „židobolševismus“. K podobným konotacím sváděla i osobnost ruského revolucionáře Lva Davidoviče Bronštejna, který přijal pseudonym Trockij a byl jedním z nejhlasitějších zastánců vývozu ruské revoluce na západ.³⁶

Jednou z hlavních příčin toho, kam až narostl nacistický antisemitismus, byla extrémní osobní nenávisť vůdců, kterými byli Adolf Hitler a Joseph Goebbels, k Židům, spojená s jejich absolutní mocí. Tato nenávisť rostla sice z obecných antisemitských tendencí ve společnosti, ale byla transformována patologickými osobnostními rysy představitelů režimu.

Pro německého antisemitu na přelomu 20. a 30. let 20. století byl Žid cizorodým

³² GOEBBELS, Joseph a Ralf Georg REUTH. *Deníky*. 1. české vyd. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 29.

³³ Jak lze Židy rozeznat? INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz/resources/documents/antisemitism/nazi/giftpilz/giftpilz2>.

³⁴ SHIRER, William, L. *Vznik a pád Třetí říše: historie hitlerovského Německa*. Praha: Naše vojsko, 2006, s. 48-51.

³⁵ WILSON, Derek. *Rothschildové: Příběh bohatství a moci*. 1. vyd. Praha: Svoboda - Libertas, 1993, s. 153.

³⁶ PAVLÁT, Leo. *Židé - dějiny a kultura*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005, s. 31.

elementem, který svou intelektuální činností rozvracel morálku národa, ekonomickou činností jeho hospodářství, sexuální aktivitou rasovou čistotu a ve spolupráci s Židy jiných zemí ohrožoval Německo bolševismem. Kdyby však byl antisemitismus hlavním programovým bodem NSDAP, pravděpodobně by příliš neuspěla, protože většinové německé obyvatelstvo nemělo zpočátku proti asimilovaným Židům žádné podstatné výhrady. Nacisté proto užívali otevřeně antisemitských výpadů jen do určité míry a k definitivnímu zničujícímu tažení proti Židům se odhodlali až několik let po převzetí moci. Pokud srovnáme plakáty strany z posledních prezidentských voleb meziválečného Německa, tak šest ze 124 označovalo Židy za hlavní nepřátele. Ostatní reflektovaly na porážku a revoluci v roce 1918, případně na versailleský systém. I po vítězství NSDAP v roce 1933 se tlak na Židy rozjížděl jen postupně. A. Hitler upřednostňoval řešení nezaměstnanosti, domácích hospodářských a zahraničně politických problémů. Když v tom zaznamenal úspěchy a tím i nárůst popularity mezi obyvatelstvem, teprve plnou silou zaútočil na Židy.³⁷

Německý nacionálněsocialistický stát by byl ovšem stejně nebezpečný, i kdyby žádný židovský národ neexistoval, neboť jeho základní ideologie nestála a nepadala s antisemitismem. Namísto genocidy Židů, či jiných národů rozptýlených po světě bez vlastního územního státu, by totiž nastoupilo úsilí o dobývání životního prostoru pro německé obyvatelstvo a nakonec boj o ovládnutí celého světa. Základní dynamika ideologie nacionálního socialismu byla tedy zcela neúprosná bez ohledu na existenci či neexistenci jednoho konkrétního národa a na jeho tehdejší rozptýlení po světě.³⁸

³⁷ GELLATELY, Robert. *Kdo podporoval Hitlera: společenský souhlas a režimní nátlak v nacistickém Německu*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2003, s. 46-47.

³⁸ HORNÍK, Jan. *Proč holocaust: Hitlerova vědecká mesianistická vražda*. Praha: Rybka, 2009, s. 217-218.

2.2 Významné osobnosti antisemitské propagandy v Německu

V kontextu nacistické protižidovské propagandy jsou zřejmě nejvýraznějšími osobnostmi a jejími tvůrci Adolf Hitler, Joseph Goebbels a v neposlední řadě také Alfred Rosenberg.

V případě Adolfa Hitlera budou následující části práce vycházet především z obsahu knihy *Můj boj* (něm. *Mein Kampf*), ve které formuloval zásady nacistické ideologie a v několika kapitolách vyjádřil silné antisemitské postoje. A. Hitler první část svého stěžejního politického díla sepsal roku 1924 během pobytu ve věznici Landsberg am Lech, kde strávil pouhých 9 měsíců za neúspěšně provedený pokus o nacistický státní převrat, tzv. pivní či pivnicový puč, v bavorském městě Mnichov roku 1923. Část druhá vznikla během roku 1925. Sám A. Hitler svou koncepci nenazýval ideologií, nýbrž „světonázorem“ (něm. *Weltanschauung*). „*V tomto smyslu se jeho světonázor skládal z rozsáhlého a téměř religiózního souboru přístupů, které vyžadovaly spíše oddanost a víru než racionální analýzu a diskuzi.*“³⁹ Knihu tedy tvoří dva svazky, první s názvem *Účtování* (něm. *Eine Abrechnung*) vyšel v roce 1925, druhý pod titulem *Nacionálně socialistické hnutí* (něm. *Die Nationalsozialistische Bewegung*) o dva roky později.⁴⁰

U Josepha Goebbelse bude střed zájmu zaměřen zejména na deníky z jeho vlastního života, které k vydání připravil Ralf Georg Reut.

2.2.1 Adolf Hitler

Adolf Hitler zastával antisemitské postoje od samého počátku své politické kariéry. Poprvé je zformuloval v dopise svému veliteli Karlu Meyerovi v září roku 1919, ještě jako voják v Mnichově.⁴¹ V tomto klíčovém dokumentu již prosvítalo budoucí „konečné řešení“ židovské otázky. A. Hitler v něm odmítal starý antisemitismus, který se vybíjel v pogromech. Domníval se, že je založen na pocitech a vyplývá z konkrétní zkušenosti s konkrétním Židem. Starý antisemitismus chtěl nahradit „antisemitismem rozumu“ založeným na důkladné znalosti faktů. Je zde pravděpodobně znát obava, že antisemitismus, potažmo rasismus většinové společnosti založený na konkrétní osobní zkušenosti, by se mohl přeci jen zastavit před paušální likvidací neoblíbeného etnika.

³⁹ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 165.

⁴⁰ GRÜNDBERG, Karol. *Adolf Hitler: Životopis Führera*. 1. vyd. Liberec: Dialog, 1994, s. 27.

⁴¹ HITLER, Adolf. Dopis Adolfa Hitlera Karlu Mayerovi o postoji Němců k Židům, 16. září 1919. INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://holocaust.cz/cz/resources/documents/antisemitism/nazi/hitler19190916>.

Důvod židovské odlišnosti spočíval podle A. Hitlera v absenci jakýchkoliv citových aspektů v životě Židů, u nichž prý cílem veškerého snažení bylo získání co největšího množství majetku. Pro majetek se Židé spojili s každým režimem a pro majetek postupně rozleptáváním morálky a výchovou k neřesti a slabosti ničili národy, mezi nimiž se usadili. V dopise poukazoval na vědomí vlastní nacionality u Židů, která se neztotožňovala s nacionalitou majoritního obyvatelstva Německa. Negativní rysy Židů nebyly rozmělněny přílivem nové krve z národů, mezi nimiž žili, protože Židé svou výlučnost udržovali „tisíciletým incestem“.

A jaké navrhuje třicetiletý Hitler řešení? Tvrdí, že „*antisemitismus rozumu však musí vést k plánovitému zákonnému potření a odstranění výsad Žida, které má na rozdíl od ostatních mezi námi žijících cizinců (cizinecké zákonodárství). Jeho posledním cílem však musí být nezvratně naprosté odstranění Židů. Oběho je však schopná pouze vláda národní síly a nikoliv vláda národní bezmoci.*“⁴² A. Hitler zde opatrně psal o podřízení Židů cizineckým zákonům. Zdá se to poměrně mírným názorem. Je však třeba si uvědomit, že cizinci v jakékoliv zemi jsou podřízeni poněkud jiným nařízením a zákonům než občané daného státu, avšak jako držitelé občanství a pasu své vlastní země jsou i na cizím území pod jeho ochranou. Němečtí Židé zbaveni právní ochrany dané německým občanstvím by se ocitli bez jakékoliv ochrany před zvůli úřadů i spoluobčanů. A pak by bylo velice jednoduché provést ono „nezvratně naprosté odstranění“.

Kde A. Hitler svůj negativní vztah k Židům získal, není známo, přestože o věci panují dodnes různé dohady. On sám v knize *Mein Kampf* připomíná jednak četbu hojně antisemitské literatury v mládí, jednak setkání s východním Židem v Linci. Líčení tohoto setkání je velmi ilustrativním příkladem toho, jak exotičtí imigranti působily na průměrného občana. A. Hitler se po spatření postavy s pejzy, černými loknami a v kaftanu tázal „*je to také Žid?*“ neboť byl zvyklý na asimilované příslušníky tohoto národa. Následně se první otázka změnila v jinou a A. Hitler se sám sebe ptal zda „*je to také Němec?*“ a dospěl k přesvědčení, že nikoliv.⁴³

Dále v této knize existuje líčení pobytu ve Vídni, tedy ve městě se silnou židovskou populací (téměř 200 000 Židů z celkového počtu 2 miliony obyvatel Vídně), kterou tvořili jak židovští starousedlíci, tak nedávní přistěhovalci z východu. „*V této době se mi otevřely oči na*

⁴² HITLER, Adolf. Dopis Adolfa Hitlera Karlu Mayerovi o postoji Němců k Židům, 16. září 1919. INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://holocaust.cz/cz/resources/documents/antisemitism/nazi/hitler19190916>.

⁴³ BAUER, František. *Můj boj: Hitler o sobě a svých cílech*. 6. vyd. Praha: Orbis, 1936, s. 33-34.

dvě nebezpečí, která jsem předtím podle jména sotva znal, v žádném případě ne v jejich nejstrašnějším významu pro existenci německého lidu: marxismus a židovství.“⁴⁴ A. Hitler zjistil, že hlavní město císařství žije bohatým kulturním životem, rozvíjejí se zde moderní umělecké, filosofické a vědecké směry. V Hitlerovi se probudil maloměšťák, který byl životem města zděšen. Mnozí z čelních představitelů rozkvětu Vídně na začátku 20. století byli Židé, což Hitlerovi pochopitelně neuniklo.⁴⁵ Srovnával mocensky oslabené Rakousko - Uhersko s mocným Německým císařstvím a došel k názoru, že za stav Vídně, potažmo celého mocnářství, mohli Židé (ve spolupráci se Slovy) .⁴⁶ Ti záměrně likvidovali germánskou rasu ve státě za účelem jeho ovládnutí. Můžeme jen uvažovat, jaký důvod má zdůraznění podílu vídeňských Židů na kuplířství a Židovek na prostituci nejhorší úrovně.⁴⁷ Je právě zde skryta jedna z příčin vášnivého antisemitismu mladého Hitlera?

Adolf Hitler se proti Židům vymezil nejen rasově, ale i politicky. Jak shrnul ve 30. letech příslušné kapitoly knihy *Mein Kampf* český novinář a historik František Bauer, budoucí vůdce byl: „... překvapen, když shledal veliký vliv Židů na vedení strany sociálně demokratické. Nyní tedy si uvědomoval, proč dobrý německý dělník, žijící ve stísněných poměrech, odsuzuje vše možné, odsuzuje svůj národ, je cynický vůči jeho velké minulosti, ale na jedno zapomíná, otázat se, kdo je vinen jeho bídou! Židovští novináři, židovští poslanci a vůdcové sociální demokracie a ostatní agitátoři ovládali jejich mysl. Čím více Hitler poznával židovskou prolhanost, tím upřímněji omlouval německého dělníka. Židovská nauka marxismu neuznává aristokratické zásady o právu silnějšího. Proti zásadě o hodnotě osobnosti vyznává mechanickou sílu počtu, masy. A to je proti zákonům přírody: 'Věčná příroda mstí nemilosrdně překročení svých zákonů. Proto dnes věřím, že jedním ve smyslu všemohoucího tvůrce: Jestliže se bráním proti Židům, bojuji za dílo Páně'“.⁴⁸

To, co A. Hitler uvádí o Židech ve svém spisu *Mein Kampf*, je vlastně rozvedením tezí z dopisu Karlu Meyerovi. Zdůrazňuje zde navíc využití tisku pro židovské spiknutí. Dokonce, i pokud tisk uveřejňuje antisemitské karikatury, neznamená to podle A. Hitlera, že majitelem není Žid. Upozornováním na „směšné“ rysy židovské fyziognomie totiž může cíleně zastírat před veřejností negativní stránky židovského povahového charakteru a smýšlení, což je ovšem

⁴⁴ BAUER, František. *Můj boj: Hitler o sobě a svých cílech*. 6. vyd. Praha: Orbis, 1936, s. 33.

⁴⁵ Tamtéž, s. 34.

⁴⁶ Tamtéž, s. 35-42. Srovnání nesevřelí o velkém rozhledu mladého Hitlera, neboť na začátku 20. století byl Berlín stejně jako Vídeň důležitým kulturním centrem s výrazným podílem Židů (pozn. aut.).

⁴⁷ Tamtéž, s. 34.

⁴⁸ Tamtéž.

mnohem nebezpečnější.⁴⁹ V politice Žid uvítal parlamentarismus, neboť podle Hitlera je demokracie „majoritou hlouposti, neschopnosti a hlavně ovšem zbabělosti.“⁵⁰ Žid je Hitlerovi zároveň velkokapitalistou vysávajícím německého dělníka a zároveň socialistickým revolucionářem narušujícím veřejný pořádek a řád. Z tohoto protimluvu se autor knihy *Mein Kampf* dostal tak, že ho považuje za židovský úklad, který má zmást příslušníka árijské rasy. Konečným cílem Židů je pak světovláda.⁵¹

2.2.2 Joseph Goebbels

Osobnost Hitlerova ministra propagandy Josepha Goebbelse byla formována dvěma základními aspekty. Zakrněním holenního svalstva (tzv. „koňská noha“) a pak kontrastem mezi vysokým vzděláním, kterého dosáhl (doktorát na heidelberské univerzitě) a nízkým uplatněním, které mu ekonomická situace poválečného Německa nabídla. Musel se živit příležitostnými pracemi, žil u svých rodičů a většinou z jejich peněz. Mrzák a životní ztroskotanec postupně ztrácel víru v Boha, ale cítil potřebu v něco věřit („v co člověk věří, je lhostejné, hlavní je, že věří“).⁵² Tím něčím se postupně stal nacismus, Boha v jeho očích nahradil samotný vůdce.

Vztah Goebbelse k Židům se vyvíjel postupně. Jako člověk ze středostavovské rodiny se v mládí na společenské i přátelské úrovni s Židy běžně stýkal. Existuje výrok z této doby, ke kterému by se v letech své politické kariéry asi nerad hlásil: „*Nemohu dokonce ani říci, že by Židé byli mými velkými přáteli, ale domnívám se, že nadáváním nebo dokonce pogromy je nelze sprovodit ze světa, a kdyby to někdo tímto způsobem chtěl, pak by to bylo velmi nešlechtné a nedůstojné člověka.*“⁵³

K přelomu došlo v letech 1922 až 1923. J. Goebbels tehdy po několik měsíců pracoval v bance, kde měl možnost pozorovat dopad obrovské poválečné inflace na běžného německého občana a nahlédl i do problematiky nárůstu majetku několika málo spekulantů, náhodou Židů. Vedle toho četl knihu H. S. Chamberleina *Základy 19. století*, která jej hluboce ovlivnila. Jde o rozvinutí staršího učení Francouze A. de Gobineau o tom, že na světě existují jen dvě rasy. První je árijská, s níž autor spojuje antiku, křesťanství a civilizaci jako takovou a druhá je židovská, jí protichůdná. J. Goebbels dospěl k názoru, že příčinou zla ve společnosti

⁴⁹ BAUER, František. *Můj boj: Hitler o sobě a svých cílech*. 6. vyd. Praha: Orbis, 1936, s. 102.

⁵⁰ Tamtéž, s. 103.

⁵¹ Tamtéž, s. 103 -104.

⁵² GOEBBELS, Joseph a Ralf Georg REUTH. *Deníky*. 1. české vyd. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 27.

⁵³ Tamtéž, s. 29-30.

je materialismus. Jeho ztělesněním byl potom Žid, což odpovídalo starým archetypům Žida jako finančního podvodníka daným ještě středověkými skutečnostmi. Marxismus pak J. Goebbels považoval za židovský klam, který v koordinaci s klasickým kapitalismem, též židovským, ničil ideál nacionalismu, potažmo jakýkoliv nemateriální ideál. V roce 1923 byl již Goebbelsův světonázor vyhocený do té míry, že mluví o existenčním boji proti „mezinárodnímu židovstvu“ jako o jediné možné cestě k lepší budoucnosti.⁵⁴ O rok později si všiml činnosti začínajícího A. Hitlera, aby s ním v roce 1925 zahájil spolupráci. Vždy poněkud romanticky založený Goebbels se Hitlerem nadchl. Ve vůdci našel Boha, kterého ve dvacátých letech ztratil: „... on káže o novém státu a jak my ho vybojujeme. Zní to jako proroctví. Nahoře na nebi se formuje bílý mrak do podoby hákového kříže. Na nebi je mihotavé světlo, které nemůže být hvězdou. Znamení osudu?“.⁵⁵ Vydal se zcela do jeho služeb. Oba muži se vzájemně potřebovali. Dosavadní invalida bez uplatnění našel díky Hitlerovi smysl života, možnost seberealizace, získání uznání a pak i osobní moc. Muž, jehož v mládí pro výstřední názory opustila přítelkyně, učitelka,⁵⁶ byl nakonec obletován filmovými herečkami. Hitler potom z velké části právě díky propagandě řízené Goebbelsem získal vliv na německé veřejné mínění, které ho nakonec vyneslo k moci.

J. Goebbels k propagandě, kterou od roku 1926 řídil jako vedoucí župy Berlín a od roku 1933 jako ministr národní osvěty a propagandy, přistupoval velmi invenčně a moderně. Využíval rozhlasu, u nějž jako u nového média rozpoznal velkou budoucnost. Některé Goebbelsovy postupy přežily dodnes a využívají se dokonce v marketingu. Zmíňme například řetězové plakátové kampaně nebo rozesílání nevyžádaných informací běžnou poštou. J. Goebbels tak šířil miniaturní gramofonové desky s krátkými politickými nahrávkami.⁵⁷

Když se stal J. Goebbels nacistickým funkcionářem, jeho nenávisť k Židům dosáhla netušených rozměrů. Již v roce 1933, 1. dubna, organizoval hromadný bojkot židovských obchodů a dokonce se ve svém antisemitismu dostával do sporů s A. Hitlerem, který útlak Židů zpočátku udržoval ze zahraničně politických důvodů v určitých mezích. Když pak nacisté upevnili dostatečně svou moc, byl ministr propagandy – nad rámec své funkce – jedním ze strůjců holocaustu. Původní odpor k Židům jako symbolu materialismu přešel v patologické projevy, které se však, stejně jako Goebbelsův podíl na realizaci „totální války“

⁵⁴ GOEBBELS, Joseph a Ralf Georg REUTH. *Deníky*. 1. české vyd. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 30-32.

⁵⁵ Tamtéž, s. 237.

⁵⁶ Tamtéž, s. 30.

⁵⁷ SHIRER, William, L. *Vznik a pád Třetí říše: historie hitlerovského Německa*. Praha: Naše vojsko, 2006, s. 69.

po roce 1943, již týkají období, které není předmětem této práce.⁵⁸

Za krátkou úvahu ještě stojí zmínka, že J. Goebbels tak silně „preferoval“ Židy před jinými nepřáteli říše a šel v tom až nad rámec své funkce ministra propagandy. Byl to člověk, který v první části svého života neměl žádný respekt okolí a v té druhé ho měl naopak až příliš. Není vyloučeno, že když nacisté upevnili svou moc, ztrácela propaganda na významu, který měla v době před a těsně po převratu roku 1933. J. Goebbels si proto našel nová pole působnosti, která ho pomohla udržet na nejvyšších postech německé společnosti.

2.2.3 Alfred Rosenberg

Za hlavního ideologa nacistického režimu byl zpravidla považován Alfred Rosenberg, jeden z prvních a nejvlivnějších členů NSDAP, jenž zastával teorie rasy, životního prostoru a degenerace v kultuře.

Narodil se v estonském hlavním městě Tallinn, které v roce jeho narození patřilo k carskému Rusku. Na moskevské univerzitě vystudoval architekturu, nikdy však v tomto oboru později nepůsobil. V době Rosenbergových studií se ruské impérium zhroutilo v revoluci a Pobaltí ovládla německá vojska k nadšení zdejších nacionalistů. V zápětí však došlo k revoluci i v Německu, berlínská vláda kapitulovala a vojsko se muselo stáhnout. Pro pobaltské Němce byla kapitulace armády, která pronikla tak daleko od vlasti, nepochopitelná. Zároveň u nich rostlo nepřátelství k ruské revoluci. Ještě v listopadu roku 1918 odjel A. Rosenberg do Německa přesvědčen o tom, že za porážkou Německa i ruskou revolucí stojí tajné spiknutí Židů. V Německu pak tento svůj názor upevnil mimo jiné i členstvím v okultní Společnosti Thule.⁵⁹ V roce 1923 vstoupil do redakce deníku *Völkischer Beobachter* s předsevzetím psát proti Židům. Velmi brzy se vypracoval až na vydavatele periodika.⁶⁰

Do nacistické ideologie A. Rosenberg kromě antisemitismu zapracoval i odpor ke křesťanství, které podle něj zvrhlo původní germánský charakter (a je ostatně židovského původu), odpor k moderním filosofickým směrům, společenským trendům jako je feminizace muže a emancipace ženy, mystiku a tak dále. Pracoval také s *Protokoly sionských mudrců* a

⁵⁸ GOEBBELS, Joseph a Ralf Georg REUTH. *Deníky*. 1. české vyd. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 36-39.

⁵⁹ Na popud Rudolfa von Sebottendorfa vznikla roku 1918 Společnost Thule (něm. Thule-Gesellschaft), která svým názvem odkazovala k údajné pravlasti Árijců. Prostřednictvím Společnosti Thule se do NSDAP dostal symbol svastiky či ariosofické učení. Mezi další významné členy patřili také Dietrich Eckart, Gottfried Feder, Hans Frank a Rudolf Hess. Zanikla roku 1925. Viz GOODRICK-CLARKE, Nicholas. *Okultní kořeny nacismu: rakouští a němečtí ariosofisté 1890-1935: tajné árijské kultury a jejich vliv na nacistickou ideologii*. Praha: Votobia, 1998, s. 174-196.

⁶⁰ FRANK, Manfred. Alfred Rosenberg. *Dělský potápěč* [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-03-14]. Dostupné z: <http://deliandiver.org/tag/alfred-rosenberg>.

dalšími zdroji podobné kvality. Za války patřil k představitelům tzv. arizace židovského majetku.⁶¹

Své myšlenky shrnul A. Rosenberg v knize Mýtus dvacátého století (něm. *Der Mythos des 20. Jahrhunderts*). Toto rozsáhlé dílo má však daleko do uceleného výkladu filosofických základů nacistické ideologie. Je spíše souborem antisemitských výpadů volně vázaných na historii evropské kultury. Je také sporné, do jaké míry jeho spisy, příležitostné články a jednotlivá vystoupení na sjezdech NSDAP či jiných veřejných akcích skutečně ovlivňovaly praxi realizátorů protizidovské propagandy, Norimberských zákonů a pozdějšího „konečného řešení“ židovské otázky. Nacisty byl považován spíše za nepraktického a nesrozumitelného intelektuála.⁶²

⁶¹ NOLTE, Ernst. *Fašismus ve své epoše*. 1. vyd. Praha: Argo, 1998, s. 476–483.

⁶² Tamtéž, s. 484–495.

3. ANTISEMITSKÁ PROPAGANDA NACISTŮ

3.1 Charakteristika a cíle propagandy

Cílem antisemitské propagandy bylo vytvořit trvalého nepřítele, jehož existence umožní zdůvodnit trvalé omezení zákonnosti obranou proti tomuto nepříteli. Zabraní židovského majetku a jejich pracovních míst umožnilo nacistům splnit některé své předvolební sliby z oblasti sociální i hospodářské.

Likvidace Židů měla následovat po jejich úplném vytěsnění ze života společnosti, které se nacistům téměř úplně zdařilo. U běžného německého občana se prosadil, když ne odpor, tak alespoň lhostejnost k židovskému sousedovi.

Německá - nejen - antisemitská propaganda se vyznačuje zejména komplexností. Alespoň narážkami a náznaky zabíhala do téměř všech odvětví lidské činnosti. Byla ve školách, úřadech, zaměstnáních i v rodinách. Využívala moderních postupů, které její všudypřítomnost zdůraznily (rádio). Byla velmi důrazná a vedená lidmi, kteří tomu, co říkají, také věří. Manipulovala s fakty, která si většinou zcela nevymýšlela. Místo toho bylo užito překroucených skutečností, což propagandě dodávalo na věrohodnosti.

3.2 Formy propagandy

3.2.1 Prezentování falešných zdrojů

Antisemitská, potažmo jakákoliv pomlouvačná kampaň obecně, pracuje často s falešnými fakty či prameny, které mají podpořit její tvrzení, vytvořit dojem, že jde o objektivní informace, často i s nádechem vědecky podložené skutečnosti. Velmi typickým příkladem, v historii hojně užívaným i nacistickými antisemity, jsou tzv. *Protokoly sionských mudrců*. Jedná se o jeden z největších literárních padělků historie, který byl zveřejněn v Rusku na začátku 20. století. Obsahuje údajný záznam z porady představitelů světového židovstva v Basileji. Židé se měli radit o tom, jak dosáhnout světovlády a uvést i plány postupu k tomuto cíli.⁶³

Autoři *Protokolů* využili ohlasu Prvního sionistického kongresu, který se v Basileji konal v roce 1897 a svému padělků tak dodali na věrohodnosti. Ve skutečnosti však šlo o dílo ruských konzervativních kruhů, které ve spolupráci s tajnou policií chtěli osočit liberální činitele v zemi z židovského spiknutí a poštvat proti nim cara Mikuláše II. To se jim také

⁶³ LAQUEUR, Walter. *Měníci se tvář antisemitismu – od starověku do dnešních dnů*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 95.

podánilo. V Evropě bylo vedeno několik vyšetřování i soudních procesů, které dokázaly původ *Protokolů*. Mimo jiné poukázaly na protimluvy v textu i na slohovou a stylistickou podobu se starší francouzskou knihou zesměšňující Napoleona III. Přesto se *Protokoly* staly konstantou antisemitských propagandistických tažení od ruských pogromů na začátku století, přes německé hitlerovce, až po současné neonacisty. Velkého rozkvětu dosáhlo citování *Protokolů* po ruské říjnové revoluci v roce 1917, která se i kvůli židovské etnicitě části revolucionářů vydávala za počátek uskutečňování záměrů oněch „sionských mudrců“. ⁶⁴ *Protokoly* pak také jakoby zpětně verifikovaly starší literární a „pramenné“ doklady s podobnými náměty. Například spis *Tajemství pražského hřbitova*, který byl s oblibou vydáván za Protektorátu, vznikl v druhé polovině 19. století v Německu. ⁶⁵

Adolf Hitler sám využívá *Protokolů* v knize *Mein Kampf* jako dokladu své teze o světovládných záměrech Židů. „*Jak dalece je existence tohoto národa založena na nepřetržité lži je možno nedostižným způsobem spatřit na protokolech sionistických mudrců, které jsou Židy tak nenáviděny. Mají být zfalšované, jak do světa bez přestání naříkavě vykřikuje „Frankfurter Zeitung“, což je samozřejmě nejlepším důkazem o jejich pravosti. Je zde vědomě objasněno to, co spousta Židů činí naprosto nevědomě. A o to právě jde. Je naprosto jedno, z kterého židovského mozku toto odhalení vyšlo. Směrodatné však je, že s hrůzou budícím sebevědomím odkrývají skutečný charakter a činnost židovského národa a vytyčují svými vnitřními souvislostmi i jejich konečné cíle. Největší jejich kritiku však tvoří sama jejich skutečnost. Kdo si prostuduje historický vývoj posledních sta let ze zorného úhlu této knihy, tomu bude okamžitě jasné, proč dnešní židovský tisk tak řve. Neboť pakliže se tato kniha jednou stane společným majetkem celého národa, musí už být židovské nebezpečí již dávno zažehnáno.*“⁶⁶ Je příznačné, že například již v českém vydání této knihy z roku 1936 je poznámka pod čarou upozorňující našeho čtenáře na skutečný původ pamfletu. ⁶⁷

⁶⁴ LAQUEUR, Walter. *Mění se tvář antisemitismu – od starověku do dnešních dnů*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 98.

⁶⁵ RETCLIFFE, John: *Tajemství židovského hřbitova v Praze*. INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://holocaust.cz/cz/resources/documents/retcliffe>.

⁶⁶ BAUER, František. *Můj boj: Hitler o sobě a svých cílech*. 6. vyd. Praha: Orbis, 1936, s. 100.

⁶⁷ Tamtéž, s. 101.

3.2.2 Formy propagandy zaměřené na děti

Děti v Německu se pod vliv nacistické a antisemitské propagandy dostávaly především v rámci členství Hitlerovy mládeže (něm. Hitlerjugend), organizaci založené již v roce 1922. Formování tohoto spolku podle skautských vzorů pomohlo vytvořit družnou atmosféru, v níž se vedoucí stali pro děti autoritami i důvěrníky, a tak mohli velmi snadno utvářet dětský pohled na tehdejší svět.

Velký význam měly dětské knihy a filmy pro mládež. Zdařilým příkladem je film *Chlapec z Hitlerjugend* (něm. *Hitlerjunge Quex*) režírovaný Hansem Steinhoffem z roku 1933. Skutečný příběh mladé oběti fanatismu a pouličního násilí berlínských ulic z doby hospodářské krize byl přetvořen na hrdinský příběh s archetypálními prvky postavy umožňujícími sebeidentifikaci mladého diváka.⁶⁸

Chlapec ve složitém období dospívání nebyl spokojen se svou rodinou, šlo o alkoholiky a komunisty. Toužil stát se jedním z členů po všech stránkách dokonalého společenství *Hitlerjugend*. Po překonání tvrdého odporu rodiny, počáteční nedůvěry chlapců z Hitlerovy mládeže i vlastních nedostatků daných pochybným zázemím a výchovou, se konečně stal členem. Chtěl dokázat svoji hodnotu pro organizaci, a tak se ujal nebezpečného úkolu, kterým byl roznos letáků. Při jednom takovém roznosu byl chlapec obklopen skupinou komunistické mládeže a ubodán k smrti.⁶⁹ Hrdinství mladíka bylo zdůrazněno přítomností dospělých, kteří viděli komunistickou násilnost, ale raději zavřeli dveře a nechali chlapce zemřít. Vidíme zde touhu patřit k elitnímu společenství, nutnost pevné vůle a pílí překonat odpor nechápajícího prostředí i patřičně patetickou smrt hlavního hrdiny při plnění úkolu. Propagandistický význam měl zdůraznit nepochopení a zbabělost dospělých (rodina, lidé, kteří hrdinovi nepomohou) a naopak význam mládeže pro budování nacionálně socialistické budoucnosti. Dětem bylo předestíráno, že vedoucí Hitlerovy mládeže byl důvěryhodnější osobou než rodič. Ačkoliv se film přímo netýká antisemitismu, jeho vyznění působilo na případnou alternativní výchovu v domácnosti, kde by rodiče dětem opatrně vysvětlovali, že nacistické propagandě se nemá věřit.

Shrnutím nacistické antisemitské propagandy zaměřené na děti je čítanka *Jedovatá houba* (něm. *Der Giftpilz*). Vyšla v nakladatelství *Der Stürmer* V v té době odstaveného nacistického exponenta Julia Streichera v roce 1938. Tedy až v době, která již není předmětem

⁶⁸ REICHEL, Peter. *Svůdný klam Třetí říše: fascinující a násilná tvář fašismu*. Praha: Argo, 2004, s. 162.

⁶⁹ *Hitlerjunge Quex: Ein Film vom Opfergeist der deutschen Jugend* [film]. Directed by Hans STEINHOFF. Německo: 1933. Informace o filmu dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/73562-chlapec-z-hitlerjugend/>.

zájmu této práce. Představuje však syntézu antisemitské propagandy nacismu zaměřené na děti i přehled jejích archetypů, které se formovaly ve sledovaném období i dříve, proto zde bude její rozbor v krátkosti proveden.

Jedovatou houbou z titulu knihy jsou samozřejmě Židé.⁷⁰ Kniha sama je tvořena kapitolami skládajícími se z barevné ilustrace a krátkého textu. Na ilustracích jsou vedle sebe vždy kladeni karikovaní Židé a krásní Němci ušlechtilého vzhledu. Hned v první kapitole následující po úvodním srovnání Žida a jedovaté houby nabízí čítanka charakteristiku nepřítele: „*V malém, starobylém německém městě. Fritz a Karl jdou ze školy. Na ulici se Fritz náhle zastaví: Co to je támhle za lidi? Karl vysvětluje: to jsou východní Židé. Malý Fritz sice již viděl mnoho Židů, ale tak špinavé a odporné ještě nikdy. Karl dále vysvětluje: Jsou to zločinci nejhoršího druhu, lžou a podvádějí a kradou. Nejdříve obchodují s hadry, kostmi, papírem, starým nábytkem a podobným harampádím. Potom si otevřou malé obchody, ve kterých prodávají kradené zboží. Když si nakradou dost peněz, shodí špinavé kaftany, ostríhají si vous, nechají se odvšivit a snaží se vypadat jako nežidé. Ale malý Fritz je chápavý: své zahnuté nosy, židovské uši, křivé nohy přece ze sebe shodit nemohou. Samozřejmě, říká Karl, lze je při pečlivém pozorování rozeznat. Ale stále jsou lidé, kteří na židovský švindl naletí*“.⁷¹

Dále se dětský čtenář dověděl, že židovská nenávist k lidstvu vychází z Talmudu,⁷² že Židé se snaží připodobňovat árijcům občanům vnějšími znaky, například i křtem, ale svá rasová negativa tím pochopitelně neztrácejí, že Židé svými půjčkami ničí německé sedláky, v obchodě podvádějí spoluobčany, chtějí ovládnout celý svět a jenom Adolf Hitler jim v tom brání. Židovští lékaři se chovají nemravně k německým dívkám. Byly připomenuty dokonce i stereotypy ze středověku, o židovských únosech malých dětí, zneužívání árijských žen a vraždě Ježíše Krista. Drastický popis košerové porážky dobytčat pak zcela nezastřeně cílil na dětskou lásku ke zvířatům.⁷³

⁷⁰ Viz příloha č. 1.

⁷¹ Tak k nám Židé přicházeli. INSTITUT TEREŽÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz/resources/documents/antisemitism/nazi/giftpilz/giftpilz3>.

⁷² Talmud, též nazývaný jako ústní Tóra, vykládá a rozvíjí Tóru psanou v průběhu měnící se doby a životních situací. Jsou zde ustanoveny hlavní svátky židovského náboženství, včetně svátku Pesach, dále například komentáře, příběhy a různé diskuse. Talmud se skládá ze dvou oddílů - Mišny a Gemary. Mišna představuje pojednání o zemědělských a svátečních předpisech, etické zásady, otázky židovského kalendáře, předpisy o svatbě a rozvodu, zákony rituální čistoty a další. Gemara je doplněním Mišny, obsahuje například příběhy ze života a různé rady. Viz PUTÍK, Alexandr. *Židovské tradice a zvyky: svátky, synagoga a běh života*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005, s. 7.

⁷³ Der Giftpilz. INSTITUT TEREŽÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz/resources/documents/antisemitism/nazi/giftpilz>. Viz příloha č. 2.

Po převzetí moci nacisty a mnohde již dříve díky aktivitě konkrétních učitelů se propaganda šířila i prostřednictvím školního vyučování. Nejednalo se pouze o předměty jako dějepis, které jsou propagandisticky využívány každým režimem. Také předměty zdánlivě odtažitě antisemitismu jako například matematika se daly využít, pokud se pracovalo se slovními úlohami typu: „*Stavba jednoho ústavu pro choromyslné stojí šest milionů říšských marek. Kolik sídlištních domů po tisíci pěti stech markách by se za to dalo postavit?*“⁷⁴ Opět zde pozorujeme propagandu podanou sdělením objektivního faktu v souvislostech zdánlivě naprosto „neideologických“. Daná slovní úloha mohla subjekt propagandy dovést ke schvalování „euthanasie“ duševně chorých, přičemž toto schvalování bude pokládat za názor, k němuž došel vlastní úvahou a nespojovat ho s režimem. Tato „vlastní“ úvaha pak verifikovala otevřeně propagandistická sdělení úřadu.

3.2.3 Propaganda v médiích populární zábavy

Nacisté využívali médií populární zábavy k propagaci svých myšlenek velmi rádi a tím pádem také velmi často. V oddychových knihách či zábavných filmech nalezneme často odkazy na ideologii nacismu. Propojený systém zábavy, propagandy a zlidovění určité, ideologicky příznivé myšlenky, dobře ilustruje využití vraždy Herberta Norkuse, podle níž byl nacisty natočen výše zmíněný film *Chlapec z Hitlerjugend*.⁷⁵

V lednu 1932 byl mladý H. Norkus při distribuci nacistických letáků zavražděn komunistickými aktivisty. Již na pohřbu farář kázal o tom, že byl H. Norkus vzorem pro německé chlapce. Joseph Goebbels a Baldur von Schirach⁷⁶ v dalších týdnech vyzdvihli chlapce jako vzor německé mládeže a *Hitlerjugend* („... *svatý symbol mladé oběti* ...“).⁷⁷ B. von Schirach zahájil tradici každoročních poutí k Norkusovu hrobu. Již v následujícím roce sepsal nacistický literát Karl Aloys Schenzinger dobrodružný román *Der Hitlerjunge Quex*. Námětem byl život a smrt Herberta Norkuse, velmi výrazně propagandisticky upravené, změněno bylo i jméno hrdiny, snad proto, aby nikdo nemohl poukazovat na zjevné rozpory se skutečností. Kromě dobrodružného námětu se zde objevila i myšlenka „krvavé oběti pro Hitlera“,⁷⁸ součást postupné přeměny nacismu na jakési „kvazináboženství“.

Propagandistický úspěch románu byl znásoben jeho zfilmováním, k němuž došlo ještě

⁷⁴ KNOPP, Guido. *Hitlerova mládež: ztracená generace*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2003, s. 92.

⁷⁵ *Hitlerjunge Quex: Ein Film vom Opfergeist der deutschen Jugend* [film]. Directed by Hans STEINHOFF. Německo: 1933. Informace o filmu dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/73562-chlapec-z-hitlerjugend/>.

⁷⁶ Baldur von Schirach byl vůdcem *Hitlerjugend*.

⁷⁷ KNOPP, Guido. *Hitlerova mládež: ztracená generace*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2003, s. 79.

⁷⁸ Tamtéž.

téhož roku. Důraz byl kladen na závěr filmu, kde hrdina umírá v náruči svých přátel, obklopen mořem vlajek s hákovým křížem. V pozadí scény duněl pochod *Fahnelied*, složený pro tyto účely Baldurem von Schirachem. Aby se film propagačně co nejvíce využil, byl promítán zdarma na festivalu Filmy pro mládež, pořádaným *Hitlerjugend*. Závěrečný pochod vyslechlo obrovské množství německých dětí, které ho pak – podporovány vedoucími – zpívaly na svých schůzkách a výletech v rámci Hitlerovy mládeže.⁷⁹ Tím jeho slova,⁸⁰ burcující zejména dětské a romantické duše, prakticky zlidověla.

3.2.4 Antisemitismus v projevech veřejně známých osobností

K antisemitské propagandě se z přesvědčení či kvůli snaze zalíbit se nacistům přidávaly i známé osobnosti veřejného života. Z pohledu běžného občana pak byly tyto názory potvrzeny už samotným faktem, že je sdílela uznávaná osobnost. Týkalo se to pochopitelně filmu či divadla, ale stranou nezůstala ani akademická půda. Velice výrazným příkladem je nositel Nobelovy ceny za fyziku z roku 1905, kterou získal za výzkum katodových paprsků, Philipp Lenard.⁸¹ Dostal se do odborného sporu s Albertem Einsteinem, kterého se snažil všemožně a neúspěšně znevážit a pomluvit. Spor se stal osobním a vyhroutil Lenardův antisemitismus až k jeho osobním kontaktům s nacistickými funkcionáři a přijetí rasové teorie, kterou zpracovával do svých spisů.

Příkladem velmi ilustrativním je tento odstavec: „*Německá fyzika? Zeptáte se. - Byl bych mohl říci také árijská fyzika nebo fyzika nordického člověka. Fyzika těch, kteří zkoumají skutečnost, fyzika hledačů pravdy, fyzika těch, kteří založili přírodní vědy. - Věda ale je a zůstane mezinárodní! Chtěli byste mi odpovědět. To je ale zásadní omyl. Ve skutečnosti věda, stejně jako všechno, co vytvořili lidé, závisí na rase a na krvi. Dojem mezinárodnosti může vzniknout tehdy, pokud ze všeobecné platnosti poznatků přírodních věd neprávem odvozujeme jejich společný původ, nebo pokud přehlédneme, že národy nejrůznějších zemí, které pěstovaly vědu stejného nebo příbuzného druhu jako německý národ, to mohly učinit jenom proto a v takové míře, v jaké patří nebo také patřily k převážně nordické rasové směsi. Národy jiných rasových směsí přistupují k pěstování vědy jiným způsobem.*“⁸² Z textu lze

⁷⁹ KNOPP, Guido. *Hitlerova mládež: ztracená generace*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2003, s. 78-79.

⁸⁰ „*Naše vlajka kupředu nás vede. Bok po boku k budoucnosti jdeme. Pro Hitlera pochodujeme rádi. Za chléb a volnost s vlajkou mládí. Naše vlajka kupředu nás vede. Na vlajku z nás každý je vždy hrd. S naší vlajkou do věčnosti jdeme. Naše vlajka je více než smrt.*“ Viz: KNOPP, Guido. *Hitlerova mládež: ztracená generace*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2003, s. 80.

⁸¹ Philipp Lenard - Biographical. THE NOBEL MEDIA AB 2013. *Nobelprize.org* [online]. 2014 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/physics/laureates/1905/lenard-bio.html.

⁸² HOFER, Walter. *Der Nationalsozialismus. Dokumente 1933-1945*. Frankfurt am Main: Fisher, 1957, s. 98.

lehce vypořádat silné vazby autora k nacismu skrze pojmy „árijská fyzika“, „fyzika nordického člověka“ či „věda závislá na rase a krvi“. Ve spojitosti sporu s Albertem Einsteinem se P. Lenard nebál použít i ostřejších výrazů jako například „relativistický Žid“.

3.3 Významní aktéři propagandy

3.3.1 NSDAP

Dne 24. února 1920 vznikla v Mnichově změnou názvu starší radikálně pravicové Německé dělnické strany (něm. Deutsche Arbeiterpartei, DAP) Nacionálněsocialistická německá dělnická strana (něm. Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, NSDAP) a byl vyhlášen její oficiální pětadvacetibodový program, který se nesl v duchu nacionalismu, antikapitalismu a antisemitismu. Od roku 1923 stál v jejím čele Adolf Hitler, který ji z okraje politického spektra dovedl až k totální moci a poté zániku. Program strany ve stejné podobě platil až do konce činnosti strany roku 1945.⁸³ „*Adolf Hitler se ho nikdy nedržel doslova, vyhlásil ho však za neměnný, aby zamezil vnitrostranické diskusi.*“⁸⁴

Antisemitismus patřil k jednomu z hlavních znaků nacismu od svého počátku. Podrobněji je shrnut v programu NSDAP:

„Program Německé dělnické strany práce je časově omezeným programem. Vůdci odmítají po dosažení cílů vytčených v programu stanovovat nové cíle pouze za tím účelem, aby uměle vystupňovanou nespokojeností mas umožnili další existenci strany.

1. *Požadujeme sjednocení všech Němců do Velkoněmecka na základě práva na sebeurčení národů.*

2. *Požadujeme zrovnoprávnění německého národa vzhledem k ostatním národům, zrušení mírových smluv z Versailles a St. Germain.*

3. *Požadujeme zem a půdu (kolonie) k obživě našeho národa a k usídlení přebytku našeho obyvatelstva.*

4. *Státním občanem může být jen ten, kdo je příslušníkem národa. Příslušníkem národa může být jen ten, kdo je německé krve, bez ohledu na vyznání. Žádný Žid proto nemůže být německým národním příslušníkem.*“⁸⁵ Všimněme si, že otevřeně antisemitský bod programu byl již téměř na jeho začátku, což podtrhlo význam, který strana židovské otázce dávala.

⁸³ GRÜNDBERG, Karol. *Adolf Hitler: Životopis Führera*. 1. vyd. Liberec: Dialog, 1994, s. 17-18.

⁸⁴ BULLOCK, Alan. *Hitler a Stalin: paralelní životopisy*. 1. vyd. Plzeň: Mustang, 1995, s. 89.

⁸⁵ HORNÍK, Jan. *Proč holocaust: Hitlerova vědecká mesianistická vražda*. Praha: Rybka, 2009, s. 245.

„5. Kdo není státním občanem, může žít v Německu jen jako host a musí podléhat cizinecké legislativě.“⁸⁶ Zde je opět skrytý protižidovský osten. Ne-Němci museli podléhat cizineckým zákonům, čili vztah úřadů k nim byl usměrněn mezistátními smlouvami a mezinárodním právem. Cizinci byli pod ochranou vlád zemí, ve kterých žili. Němečtí Židé ztratili německé občanství, ovšem nezískali jiné – již proto, že ve většině zemí Evropy byl v meziválečné době antisemitismus přítomen. Ocitnuli se tak v právním vakuu.

„6. Právo rozhodovat o vedení státu a jeho zákonech smí příslušet pouze státnímu občanu. Proto požadujeme, aby každý veřejný úřad, lhostejno jakého druhu, ať v Říši, v zemi nebo obci, směl být zastáván pouze občanem státu.“⁸⁷ Touto částí bodu programu byli Židé vyřazeni z veřejné správy a politiky.

„Bojujeme proti korumpujícímu parlamentnímu pořádku, který spočívá v obsazování postů jen podle stranických hledisek bez ohledu na charakter a schopnosti.

7. Požadujeme, aby se stát v první řadě zavázal starat se o možnost výdělků a živobytí občanů státu. Není-li možné uživit veškeré obyvatelstvo státu, musejí být z Říše vyhoštěni příslušníci cizích národů (ne-občané státu).“⁸⁸ Státními občany podle představ tvůrců programu nebyli ani němečtí Židé. Nejsou-li občany jiné země, není kam je vykázat. Zdá se tedy, že již rani nacisté uvažovali o „konečném řešení“ židovské otázky.

„8. Musí se zabránit každému dalšímu přistěhovalectví ne-Němce. Požadujeme, aby všichni ne-Němci, kteří se do Německa přistěhovali po 2. srpnu 1914, byli ihned přinuceni Říši opustit.

9. Všichni státní občané musí mít stejná práva a povinnosti.

10. První povinností každého občana státu musí být duševně nebo tělesně tvořit. Činnost jednotlivce se nesmí prohřešovat proti zájmům veřejnosti, ale musí se uskutečňovat v rámci celku a ku prospěchu všech.

Proto požadujeme:

11. Odstranění bezpracného a snadného příjmu získaného bez vynaložení úsilí, tj. odstranění úrokové poroby.

12. S ohledem na nesmírné oběti na majetku a krvi, které si od národa žádá každá válka, musí být osobní obohacování prostřednictvím války označeno jako zločin proti národu.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

Proto požadujeme úplné zkonfiskování všech válečných zisků.

13. Požadujeme zestátnění všech (dosud) již zespolečenštěných (koncernů) podniků.

*14. Požadujeme podíl na zisku u velkopodniků.*⁸⁹ Předcházející body byly v očích antisemity zaměřeny též protižidovsky, neboť panovalo přesvědčení o spojení Židů a velkokapitálu.

„15. Požadujeme velkorysé vybudování důchodového zabezpečení.

16. Požadujeme vytvoření zdravé střední vrstvy a její udržování, okamžitou komunializaci velkých obchodních domů a jejich levné pronajmutí malým živnostníkům, největší možné zohlednění všech malých živnostníků při dodávce státu, zemím nebo obcím.

17. Požadujeme pozemkovou reformu, přizpůsobenou našim nacionálním potřebám, vytvoření zákona pro bezplatné vyvlastnění půdy pro společné účely. Zrušení pozemkové daně a zamezení každé půdní spekulaci.

*18. Požadujeme bezohledný boj proti těm, kdo svou činností poškozují společný zájem. Sprostí zločinci národa, lichváři, šmelináři atd., musí být potrestáni smrtí bez ohledu na vyznání a rasu.*⁹⁰ Opět je zde skrytá narážka na Židy, které právě s lichvou a dalšími formami zločinu propaganda NSDAP po celou dobu svého působení spojovala.

„19. Požadujeme nahrazení římského práva, které slouží materialistickému světovému řádu, německým obecným právem.

20. Stát musí mít na starost důkladné vybudování našeho veškerého národního vzdělávacího systému, aby každému schopnému a pilnému Němci umožnil dosažení vyššího vzdělání a tím nástup do vedoucího postavení. Učební osnovy všech vzdělávacích ústavů musejí být přizpůsobeny požadavkům praktického života. Pochopení myšlenky státu musí být dosaženo prostřednictvím školy (občanské nauky) již s počátkem schopnosti porozumění. Požadujeme vzdělání obzvláště nadaných dětí chudých rodičů bez ohledu na jejich stav nebo povolání na státní náklady.

21. Stát se musí starat o zvyšování národního zdraví prostřednictvím ochrany matky a dítěte, zákazem dětské práce, zavedením tělesného otužování pomocí zákonného ustanovení cvičební a sportovní povinnosti, prostřednictvím největší podpory všech spolků, které se

⁸⁹ Tamtéž, s. 245-246.

⁹⁰ Tamtéž, s. 246.

zabývají tělesnou výchovou mládeže.

22. Požadujeme zrušení námezního vojska a vytvoření národní armády.

23. Požadujeme zákonný boj proti vědomé politické lži a jejímu šíření prostřednictvím tisku. Abychom umožnili vytvoření německého tisku, požadujeme:

a) aby všichni redaktoři a spolupracovníci novin, které vycházejí v němčině, museli být národními příslušníky,

b) aby neněmecké noviny potřebovaly výslovné povolení státu ke svému vydávání; nesmějí být tištěny v němčině,

c) aby byla zákonem zakázána každá finanční účast ne-Němce v německých novinách nebo jejich ovlivňování ne-Němcem a jako trest za přestoupení požadujeme uzavření takového novinového podniku, jakož i okamžité vyhoštění z Říše těch ne-Němců, kteří se na takové činnosti podíleli.

*Noviny, které se prohřešují proti obecnému dobru, musejí být zakázány. Požadujeme zákonný boj proti takovému uměleckému a literárnímu směru, který má rozkladný vliv na náš národní život, a uzavření akcí, které se prohřešují proti shora uvedeným požadavkům.*⁹¹ Z prostoru věnovaného tiskové otázce je vidět, že význam novin pro šíření názorů byl velice dobře chápán stranou již v jejím počátku.

*„24. Požadujeme svobodu všech náboženských vyznání ve státě, pokud neohrožují jeho existenci nebo se neprohřešují proti mravnímu a morálnímu cítění germánské rasy. Strana jako taková zastupuje stanovisko pozitivního křesťanství, aniž by se konfesně vázala na určité vyznání. Bojuje proti židovsko-materialistickému duchu v nás i mimo nás a je přesvědčena, že trvalé ozdravení našeho národa může nastat jen zevnitř na základě principu: Obecný prospěch před ziskem.“*⁹² Teprve podruhé, téměř na konci, je v textu uveden pojem „Žid“, avšak již bylo připomenuto mnoho skrytých antisemitských narážek. Celkově to působí jako by se strana chtěla prezentovat coby antisemitská, ale uznávající to, že německého voliče momentálně trápily jiné problémy než Židé. Zároveň však autoři programu jeho čtenáře směřovali k tomu, aby si skryté narážky s Židy spojil sám a tak si svůj antisemitismus utvrdil. Navíc je pojem „Žid“ užit na začátku i konci programu, tedy tam, kde si ho všimne i méně pozorný čtenář.

„25. K prosazení toho všeho požadujeme: vytvoření centrální říšské moci.

⁹¹ Tamtéž, s. 246-247.

⁹² Tamtéž, s. 247.

Bezpodmínečnou autoritu centrálního politického parlamentu nad celou Říší a jejími organizacemi všeobecně.

Utvoření stavovských a profesních komor za účelem provádění rámcových zákonů vydaných Říší v jednotlivých spolkových státech.

Vůdci strany slibují, že bude-li to nutné, bezohledně nastoupí k provedení shora uvedených bodů s nasazením vlastního života.

*Mnichov, 24. února 1920.*⁹³

3.3.2 Ministerstvo národní osvěty a propagandy

Ministerstvo národní osvěty a propagandy vzniklo v roce 1933 a bylo až do konce svého působení plně v rukou Josepha Goebbelse. Adolf Hitler ho jmenoval do funkce říšského ministra pro národní osvětu a propagandu (něm. Reichsminister für Volksaufklärung und Propaganda) 13. března 1933.⁹⁴

Zastřešovalo veškerou propagandu, často i na úkor jiných ministerstev. Podíl antisemitismu v tématech propagandy rostl úměrně s upevňováním nacistické moci, což může souviset s osobním a politickým vývojem ministroví osobnosti. J. Goebbels shromáždil ve svém ministerstvu mladé členy nacistické strany, kteří byli rozdělováni do oddělení propagandy, filmu, rozhlasu, tisku, divadla, umění a hudby. Cíl propagandy byl jasný – po získání politické moci získat i moc nad myšlením lidí. K tomu byla využívána jednoduchá a snadno zapamatovatelná hesla: „*Sám nejsi ničím, národ je všechno*“, „*Jeden národ, jedna říše, jeden vůdce*“, „*Židé jsou naším neštěstím*“.⁹⁵ Sám J. Goebbels poučoval ostatní státníky o tajemství propagandy: „*Koho chceme propagandou ovládnout, ten musí idejemi propagandy přímo nasáknout, aniž si vůbec všimne, že je nasává. Propaganda samozřejmě sleduje určitý záměr, ale tento záměr musí být tak chytře a mistrně skryt, aby ten, kdo má být tímto záměrem naplněn, si toho ani nevšiml.*“⁹⁶

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ DUFFACK, J. J. *Dr. Joseph Goebbels. Poznání a propaganda. Komentovaný překlad vybraných projevů.* 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 2002. s. 67.

⁹⁵ KNOPP, Guido. *Hitlerovi pomocníci.* 1. vyd. Praha: PRAGMA, 1998, s. 48.

⁹⁶ Tamtéž, s. 49.

3.3.3 Hitlerjugend

Mládežnická organizace *Hitlerjugend* existovala od roku 1922 do roku 1945, většinu času pod vedením Baldura von Schiracha. Postupně ovládla veškerý volný čas a výchovu všech německých dětí od 10 let výše. Sloužila k ideologické indoktrinaci mládeže. O úspěšnosti této indoktrinace svědčí rozsah více méně dobrovolného nasazení dětí z *Hitlerjugend* do bojů na sklonku druhé světové války. V literatuře lze nalézt vzpomínky členů, které výstižně osvětlují její propagandistické a výchovné působení. Zde je několik z nich:

*„Národní socialisté dokázali obratně využít pocit, který má pravděpodobně každé dítě v pubertě, že totiž uvažuje lépe než jeho rodiče, že chce jít vlastní cestou, že proti rodičům protestuje.“*⁹⁷

*„Uniforma byla především znakem soudržnosti a to pro nás bylo nejdůležitější. Tvořili jsme společenství. Spojovala nás přísaha a uniforma byla nejen zřetelným symbolem, ale současně jistou ochranou.“*⁹⁸

*„Ten způsob chtít pro něco horovat, něčemu se odevzdat, rozplynout se ve větším celku, tomu sloužily tyto formy.“*⁹⁹

*„Stále jsem byla přesvědčena, že všude, kde běžím nebo něco dělám, přihlíží Vůdce.“*¹⁰⁰

*„Hitler, to byl onen velký osamělý muž, jenž nemyslel na nic jiného, než jak dovést Německo pro německé lidi k blahobytu.“*¹⁰¹

⁹⁷ KNOPP, Guido. *Hitlerova mládež: ztracená generace*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2003, s. 65.

⁹⁸ Tamtéž, s. 55.

⁹⁹ Tamtéž, s. 117.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 107.

¹⁰¹ Tamtéž.

3.3.4 Důležitá média

3.3.4.1 Rozhlas

Rozhlasu bylo v rámci propagandy přikládáno mnoho váhy. Joseph Goebbels i Adolf Hitler byli lepšími řečníky než spisovateli. Projev navíc působí bezprostředně, posluchač si zapamatuje teze, ale již se k nim nemůže vrátit, aby hloubal nad různými významy sdělení jako u textu psaného. Nacisté rozhlasu v maximální možné míře užívali již před rokem 1933, a když získali moc, toto využití výrazně stoupl. Téhož roku byl a trh uveden lidový rozhlasový přijímač 301 (něm. Volksempfänger 301), který se díky masovému prodeji brzy rozšířil do všech německých domácností.¹⁰² J. Goebbels zdůrazňoval důležitost rozhlasu jako nového média s masovým dopadem, kterého navíc protivníci nevyužívali, respektive neuměli účinně využívat.¹⁰³

Ministerstvo propagandy bylo zřízeno 13. března 1933 a již o dva dny později přebralo rozhlasovou agendu od ministerstva vnitra. V dalších dvou měsících proběhla důkladná čistka, která stála místo 98 vedoucích pracovníků a 38 dalších zaměstnanců. Začátkem dubna také došlo k likvidaci soukromých rozhlasových společností. Když nacisté získali kontrolu nad rozhlasem, jali se ho užívat ke svým účelům.¹⁰⁴

Rozhlas umožnil šířit nacistické projevy rychle a masově. Dne 30. ledna 1933 přinesl zprávy o jmenování A. Hitlera kancléřem, reportáž z pochodňového průvodu SA a Goebbelsův projev. Ministerstvo propagandy dále podporovalo šíření levných přijímačů do domácností.¹⁰⁵ Ministr propagandy se v šíření a využívání rozhlasu tak angažoval, že radioaparát byl v tehdejší Německu znám pod slangovým označením Goebbelsův rypák (něm. Goebbels-Schnauz).¹⁰⁶

Rádio umožňovalo to, co četba novin neposkytovala, a sice společný prožitek z poslechu, podobný masové hysterii přímých posluchačů projevů nacistických exponentů. Posluchači radia se v chudších oblastech scházeli u člověka, který přijímač vlastnil, a

¹⁰² IRVING, David. *Goebbels: pán myšlenek Třetí říše*. Brno: BOOKS, 1998, s. 424.

¹⁰³ O významu, který rozhlasu přikládal, svědčí i mnohé pasáže jeho deníků. Viz GOEBBELS, Joseph a Ralf Georg REUTH. *Deníky*. 1. české vyd. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 290-291.

¹⁰⁴ IRVING, David. *Goebbels: pán myšlenek Třetí říše*. Brno: BOOKS, 1998, s. 238.

¹⁰⁵ Průměrná cena normálního radiopřijímače se pohybovala mezi 200 – 400 říšských marek. Přijímač *Volksempfänger 301* vyvinutý na návrh J. Goebbelse inženýrem Ottou Griesingem stál včetně antény jen 76 říšských marek. Mohl přijímat jen ve středovlnném pásmu, čímž byl poslech zahraničních vysílačů takřka znemožněn, avšak svojí cenou byl dostupný valně většině německých občanů. Počet domácností vybavených rozhlasovým aparátem tak stoupl z 25 % v roce 1933 na 65 % v roce 1941 (pozn. aut.).

¹⁰⁶ BREITFELDER, Miroslav: Rozhlas ve službách nacistické propagandy. PŘÁTELE ROZHLASOVÝCH HER A MLUVENÉHO SLOVA VŮBEC. *Mluveny.panacek.com* [online]. Praha, 2007 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: <http://mluveny.panacek.com/historie-rozhlasu/6164-rozhlas-ve-sluzbach-nacisticke-propagand.html>.

důležitým projevům naslouchali společně. Později, když se vlastnictví radií rozšířilo, byly společné poslechy (něm. Erlebnisgemeinschaft) na pracovištích, úřadech či školách dokonce oficiálně nařizovány.¹⁰⁷

Německý rozhlas měl propagandisticky působit i mimo zemi. Například indoktrinoval německé menšiny v zahraničí. Markantně se to projevilo i za mnichovské krize v Československé republice. A. Hitler osobně se pak zajímal o vysílání do Velké Británie. Doporučoval, ve shodě s J. Goebbelsem, prokládat mluvené slovo v co největší míře hudbou a to takovou, která odpovídá britskému vkusu. Samotné zprávy měly být faktografické, bez hodnocení, ovšem sestavené tak, aby si britský posluchač učinil obrázek odpovídající německým záměrům a měl pocit, že k tomu došel vlastní úvahou.

Joseph Goebbels se obával, aby přemíra propagandy neznechutila německého posluchače a dbal, aby v rozhlase vždy převažovala složka zábavná. Pečlivě se však staral, aby se do zábavy nevloudilo nic, co by posluchače nutilo přemýšlet. Sám se k tomu v roce 1936 vyjádřil velmi otevřeně: „*Vysílání rozhlasu musí být sestaveno z chytrého a psychologicky promyšleného programu, který zahrne správně namixovanou dávku poučení, vzrušení, uvolnění a zábavy. Přitom je třeba myslet na to, že převážná většina posluchačů je trvale zatažena do nervy a síly vyčerpávajícího každodenního shonu, že v těch několika málo hodinách klidu nalezne u svého přijímače zábavu a uvolnění. Těch několik málo, kteří mají potřebu být živeni Kantem a Hegelem, naprosto nepadá na váhu.*”¹⁰⁸

Nacisté kromě rádia užívali i dalších prostředků moderní techniky, pokud jim mohla pomoci podpořit propagandu. Jedním z takových bylo například letadlo. V době voleb v roce 1932, které se měly stát odrazovým můstkem nacistů na cestě k moci, řekl A. Hitler v řadě měst za sebou. Dne 18. dubna večer pronesl během několika málo hodin projevy v Beuthenu, ve Zhořelci a v Breslau. Mezi jednotlivými místy se přesouval právě letadlem s nacistickými symboly.¹⁰⁹

¹⁰⁷ BREITFELDER, Miroslav. Rozhlas ve službách nacistické propagandy. PŘÁTELE ROZHLASOVÝCH HER A MLUVENÉHO SLOVA VŮBEC. *Mluveny.panacek.com* [online]. Praha, 2007 [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://mluveny.panacek.com/historie-rozhlasu/6164-rozhlas-ve-sluzbach-nacisticke-propagand.html>.

¹⁰⁸ IRVING, David. *Goebbels: pán myšlenek Třetí říše*. Brno: BOOKS, 1998, s. 313.

¹⁰⁹ DAVIES, Norman a Roger MOORHOUSE. *Mikrokosmos: portrét jednoho středoevropského města*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006, s. 350.

3.3.4.2. Tisk

Nacisté využívali vlastních tiskovin v podobě plakátů, letáků a novin k šíření promyšlené propagandy od počátku svého působení. Důležitá byla přesnost a rychlost. V případě propagandy protizidovské se jednalo především o týdeník *Der Stürmer* (Útočník),¹¹⁰ vydávaný od roku 1923 do roku 1945, za který odpovídal Julius Streicher. Charakter tohoto periodika byl vysoce bulvární a oslovoval tomu odpovídající spektrum čtenářů, zejména pak nižší společenské třídy. Jeho zaměření v rámci nacismu bylo silně levicové, antikapitalistické a v neposlední řadě výrazně antisemitské.

Značnou část novin zabíraly antisemitské karikatury. Snad na každé titulní straně týdeníku byl vyobrazen Žid jako důsledek naprostého neštěstí. Jako protipól lstivých a nebezpečných Židů sloužily oslavné, idealizované kresby nacistických symbolů, jako například silní němečtí dělníci, nebojácní vojáci, nechyběl ani symbol hákového kříže nebo naopak židovské hvězdy. Židé byli spojováni s vrahy, podvodníky, lidožrouty, dokonce byli označováni za Satana. Vizuální stránka časopisu byla velice líbivá. Za vydávání *Stürmeru* byl vydavatel odsouzen během Norimberského procesu k trestu smrti a poté popraven. Julius Streicher odsuzoval obžalobu jako vymyšlenou konspiraci. Svoji posedlost proti Židům projevil v souvislosti s procesem následovně: „*Tento proces je triumfem světového Židovstva!*“¹¹¹

Seriózněji působily oficiální noviny NSDAP *Völkischer Beobachter* (Lidový pozorovatel),¹¹² řízené Alfredem Rosenbergem, též popraveným na základě rozsudku norimberského soudu. Vycházely v letech 1920 až 1945, zpočátku týdně, později denně. *Völkischer Beobachter* upoutával pozornost čtenářů nápadným grafickým provedením, velkým formátem, rudočerným tiskem, ilustracemi, nápadnými titulky, antisemitskými karikaturami, ale i obsahem.¹¹³

Po získání moci nacisty v roce 1933 se obě tiskoviny staly vůdčími a ostatní noviny se jim přizpůsobily. Kromě vyložené smyšlených informací pracovaly často se zprávami částečně pravdivými, vhodným způsobem upravenými. To pomohlo verifikovat propagandistické vyznění článků.

¹¹⁰ Viz příloha č. 3.

¹¹¹ GILBERT, Gustave. *Norimberský deník*. Praha: Mladá fronta, 1969, s. 13.

¹¹² Viz příloha č. 4.

¹¹³ Noviny byly po dlouhý čas nejaktuálnějším plakátem strany (pozn. aut.).

Jedním z výstupů propagandy bylo obvinění Židů ze všemožných deliktů, od finančních machinací, přes loupeže a znásilňování až po vraždy. Tím se zamýšlelo vytvořit přehradu nedůvěry mezi Židy a většinovými Němci. V novinách proto byly zdůrazňovány kriminální případy spáchané Židy se zdůrazněním etnicity viníků. O stejných činech, kterých se dopustili „árijci“ se nepsalo vůbec, nebo byly bagatelizovány. Po získání moci měla stranická periodika exkluzivní přístup k potřebným údajům. Existuje například oběžník ústředí gestapa z Berlína, který pobočkám přikazuje informovat redakci časopisu *Der Stürmer* o židovských pachatelích a podporovat tímto „osvětovou činnost“ pana Streichera.¹¹⁴ Novinářům mají být výslovně zpřístupněny „úřední materiály o kriminálních a jiných přečinech Židů.“¹¹⁵

Zvláště v počátcích své mocenské držby NSDAP povolovala novinářům přístup k politickému a správnímu dění nového režimu. Co viděli lidé od tisku, spokojeni s otevřeným přístupem úřadů, však bylo patřičně upraveno. Například byly často běžné návštěvy redaktorů v koncentračních táborech. Byli však vybíráni redaktoři věrní nacismu. Poté vycházely články jako například v tisku *Stuttgarter Süddeutsche Zeitung*, kde se oslavoval koncentrační tábor v Heuburgu jako zařízení umožňující „humánně“ převychovat „oběti komunistických svodů“. Příkladem jiného druhu propagandistického triku byla návštěva tábora v Breitenu u Kasselu, kam byl již v červnu roku 1933 pozván pracovník *Kasseler Neusten Nachrichten*, novin se značným nákladem, které nebyly nijak spojeny s nacisty. Oslavný článek pak mohl být vydáván za objektivní, na rozdíl od periodik *Völkischer Beobachter* nebo *Der Stürmer*.¹¹⁶

¹¹⁴ GELLATELY, Robert. *Kdo podporoval Hitlera: společenský souhlas a režimní nátlak v nacistickém Německu*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2003, s. 70.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 74.

ZÁVĚR

Na základě předchozího textu bakalářské práce lze konstatovat, že si nacisté Židy za cíl útlaku vybrali z několika důvodů. Zejména v Evropě té doby dožívaly stereotypy křesťanského antijudaismu a zároveň byl na vzestupu moderní antisemitismus. Dále hrála důležitou roli situace na sklonku první světové války. Ruská revoluce byla připisována právě židovskému obyvatelstvu především proto, že Karl Marx, teoretik komunismu, byl Žid a protože k této národnosti patřili také někteří význační revolucionáři. Jedním z nich byl Lev Davidovič Trockij, který se svou snahou o vývoz revoluce na západ zasloužil o zhoršení podmínek Židů - ničitelů Evropy, jak je dobový čtenář znal z antisemitských pramenů. Ruská revoluce pak zdánlivě potvrzovala různé i desítky let staré konspirační teorie typu *Protokolů sionských mudrců*.

Velice významnou roli sehrál také kulturní šok daný migrací východních Židů na přelomu 19. a 20. století do západní a střední Evropy, stejně jako jejich následné, z velké části úspěšné, zapojení do života společnosti. Židé však stáli mimo nacionální spory Evropy, protože si byli vědomi odlišnosti od ostatních národů. Pokud nějakou nežidovskou etnicitu přijali, byla to v podmínkách tehdejší Evropy obvykle etnicita německá. Význam měly i osobnostní specifika nacistických představitelů Německa a jejich subjektivní životní zkušenosti.

Většinová německá společnost ve dvacátých letech byla antisemitská jen mírně a propaganda NSDAP musela intenzivně pracovat na její indoktrinaci. Ještě s počátkem druhé světové války nebyla zcela úspěšná a až válečná léta přinesla ztotožnění průměrného Němce s myšlenkou likvidace Židů.

Nacistická propaganda pracovala velice flexibilně, s využitím na tehdejší dobu moderních metod a postupů, vyznačovala se také komplexností působení. Připomeňme osobní informační zásilky občanům, řetězové plakátové kampaně, kvantita projevů vůdců před veřejností, využívání radia k šíření názoru, letadla k rychlému pohybu řečníků apod. Propaganda nacistů často užívala v jádře pravdivých informací, které byly patřičným způsobem upravené. Skutečný základ zprávy pak její propagandistické verzi zvyšoval důvěryhodnost i pro příjemce, který si chtěl udělat vlastní představu o dané věci. Na méně inteligentního adresáta pak cílila propaganda vizuálně líbivá, jednoduše působivá. Nacisté si velmi dobře uvědomovali významy obou druhů propagandy.

Metody a motivy propagandy NSDAP z dvacátých a třicátých let přejímá současná neonacistická scéna. Vzhledem k mizivému počtu Židů, kteří zůstali v západní a střední Evropě, používá dnes tyto postupy vůči Romům, muslimům, Vietnamcům, homosexuálům a případně i jiným skupinám obyvatelstva. Některé tyto uvedené skupiny vykazují podobné sociologické rysy jako Židé v meziválečném období, což neonacistům usnadňuje aktualizaci starých metod propagandy.

Velmi výrazné shody najdeme i v činnosti nacistického a soudobého tisku. Výše je popsána situace, kdy nacistické tiskoviny uveřejňovaly přednostně zprávy o zločinech páchaných Židy a dávaly jim větší prostor, než zprávám o tomtéž, kde pachateli byli lidé národnosti dané země. V čtenáři tak vznikl dojem zvláštní, zločinecké povahy etnika. Situace je podobná ve zdůrazňování romské kriminality v současném tisku České Republiky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZROJŮ:

Literatura:

- ARENDE, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1996.
- BAUER, František. *Můj boj: Hitler o sobě a svých cílech*. 6. vyd. Praha: Orbis, 1936.
- BULLOCK, Alan. *Hitler a Stalin: paralelní životopisy*. 1. vyd. Plzeň: Mustang, 1995.
- DAVIES, Norman a Roger MOORHOUSE. *Mikrokosmos: portrét jednoho střeoevropského města*. 1. vyd. Praha: BB art, 2006.
- DUFFACK, J. J. *Dr. Joseph Goebbels. Poznání a propaganda. Komentovaný překlad vybraných projevů*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 2002.
- GELLATELY, Robert. *Kdo podporoval Hitlera: společenský souhlas a režimní nátlak v nacistickém Německu*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2003.
- GILBERT, Gustave. *Norimberský deník*. Praha: Mladá fronta, 1969.
- GOEBBELS, Joseph a Ralf Georg REUTH. *Deníky*. 1. české vyd. Praha: Naše vojsko, 2009.
- GOODRICK-CLARKE, Nicholas. *Okultní kořeny nacismu: rakouští a němečtí ariosofisté 1890-1935: tajné árijské kultury a jejich vliv na nacistickou ideologii*. Praha: Votobia, 1998.
- GRÜNDBERG, Karol. *Adolf Hitler: Životopis Führera*. 1. vyd. Liberec: Dialog, 1994.
- HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005.
- HOFER, Walter. *Der Nationalsozialismus. Dokumente 1933-1945*. Frankfurt am Main: Fisher, 1957.
- HORNÍK, Jan. *Proč holocaust: Hitlerova vědecká mesianistická vražda*. Praha: Rybka, 2009.
- IRVING, David. *Goebbels: pán myšlenek Třetí říše*. Brno: BOOKS, 1998.
- KNOPP, Guido. *Hitlerova mládež: ztracená generace*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2003.
- KNOPP, Guido. *Hitlerovi pomocníci*. 1. vyd. Praha: PRAGMA, 1998.
- LAQUEUR, Walter. *Mění se tvář antisemitismu - od starověku do dnešních dnů*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2007.
- MAUROIS, André. *Život Benjamína Disraeliho*. 2. vyd. Praha: F. Topič, 1930.
- NOLTE, Ernst. *Fašismus ve své epoše*. 1. vyd. Praha: Argo, 1998.

- OLBRACHT, Ivan. *Hory a staletí: kniha reportáží z Podkarpatska*. Praha: Melantrich, 1935.
- PAVLÁT, Leo. *Židé - dějiny a kultura*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005.
- PUTÍK, Alexandr. *Židovské tradice a zvyky: svátky, synagoga a běh života*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005.
- REICHEL, Peter. *Svůdný klam Třetí říše: fascinující a násilná tvář fašismu*. Praha: Argo, 2004.
- SAX, Boria. *Zvířata ve Třetí říši: domácí mazlíčci, obětní beránci a holocaust*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2003.
- SHIRER, William, L. *Vznik a pád Třetí říše: historie hitlerovského Německa*. Praha: Naše vojsko, 2006.
- VALENTA, Aleš. *Politické dějiny českých zemí a habsburské monarchie 1848-1914*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002.
- WILSON, Derek. *Rothschildové: Příběh bohatství a moci*. 1. vyd. Praha: Svoboda - Libertas, 1993.

Internetové zdroje:

- BREITFELDER, Miroslav: Rozhlas ve službách nacistické propagandy. PŘÁTELE ROZHLASOVÝCH HER A MLUVENÉHO SLOVA VŮBEC. *Mluveny.panacek.com* [online]. Praha, 2007 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: <http://mluveny.panacek.com/historie-rozhlasu/6164-rozhlas-ve-sluzbach-nacisticke-propagand.html>.
- Co řekl Kristus o Židech. INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKE MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz/resources/documents/antisemitism/nazi/giftpilz/giftpilz13>.
- FRANK, Manfred. Alfred Rosenberg. *Dělský potápěč* [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-03-14]. Dostupné z: <http://deliandiver.org/tag/alfred-rosenberg>.
- HITLER, Adolf. Dopis Adolfa Hitlera Karlu Mayerovi o postoji Němců k Židům, 16. září 1919. INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKE MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://holocaust.cz/cz/resources/documents/antisemitism/nazi/hitler19190916>.
- Jak lze Židy rozeznat? INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKE MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz/resources/documents/antisemitism/nazi/giftpilz/giftpilz2>.
- Moderní antisemitismus. INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKE MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.holocaust.cz/cz/history/antisemitism/history/modern_antisemitism.

Philipp Lenard - Biographical. THE NOBEL MEDIA AB 2013. *Nobelprize.org* [online]. 2014 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/physics/laureates/1905/lenard-bio.html.

Proč se Židé nechávají pokřtít? INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-02-08]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz/resources/documents/antisemitism/nazi/giftpilz/giftpilz5>.

RETCLIFFE, John: Tajemství židovského hřbitova v Praze. INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://holocaust.cz/cz/resources/documents/retcliffe>.

Tak k nám Židé přicházeli. INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY A ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE. *Holocaust.cz* [online]. Praha, 2011 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/cz/resources/documents/antisemitism/nazi/giftpilz/giftpilz3>.

ZAHRADNÍKOVÁ, Marie. *Dějiny Židů v českých zemích* [online]. Praha: Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze, 2006 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: http://www.neztratitviru.net/doc/metodika/Zide_v_ceskych_zemich_2006.doc.

Filmový zdroj:

Hitlerjunge Quex: Ein Film vom Opfergeist der deutschen Jugend [film]. Directed by Hans STEINHOFF. Německo: 1933.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – *Der Giftpilz* – Jedovatá houba

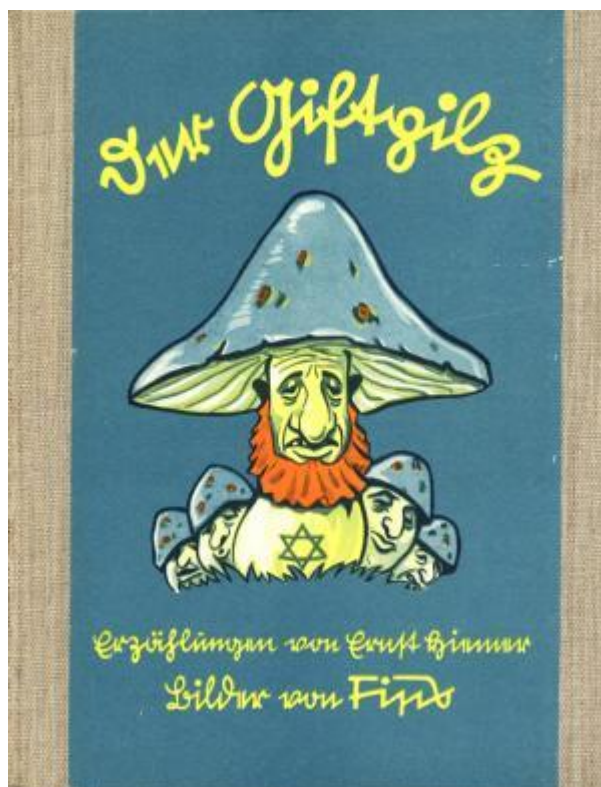
Příloha č. 2 – *Der Giftpilz* – východní Židé

Příloha č. 3 – *Der Stürmer* (Útočník)

Příloha č. 4 – *Völkischer Beobachter* (Lidový pozorovatel)

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – *Der Giftpilz* – Jedovatá houba

Zdroj: <http://wolfsonian.museum/explore/collections/der-giftpilz-poison-mushroom>

Příloha č. 2 – *Der Giftpilz* – východní Židé

Zdroj: <http://www.holocaust.cz/cz/resources/documents/antisemitism/nazi/giftpilz/giftpilz3>

Der Stürmer

Deutsches Wochenblatt zum Kampfe um die Wahrheit
HERAUSGEBER: JULIUS STREICHER

Nummer 41	Kölnzeitungsdruck. Einzel-Nr. 20 Hlg. Bezugspreis monatlich 84 Hlg. jährlich 1000 Hlg. (Postgebühren bei den Verlagen oder bei den Buchhandlungen). Verlagspreis 100 Hlg. (Postgebühren bei den Verlagen oder bei den Buchhandlungen). Druck- und Verlagsanstalt: Julius Streicher, München. Druck- und Verlagsanstalt: Julius Streicher, München. Druck- und Verlagsanstalt: Julius Streicher, München.	Tübingen, im Oktober 1936	14. Jahr 1936
---------------------	--	---------------------------	------------------

Das Lügenmanöver

Hinter den Kulissen des Moskauer Prozesses

Unersättlich

Vor kurzem fand in Moskau ein mehrere Tage dauernder politischer Prozeß statt, über den die gesamte Weltpresse mit großer Begeisterung Bericht erstattete. Es war der Prozeß gegen die sogenannten „Trotzki-Opportunisten“. Sedgzehn Beschuldigte lagen auf der Anklagebank. Die Hauptpersonen waren die bekannten Sowjetemigranten Bismarck, Kamen, Zaid, Zetler, Nergold usw. Die Gerichtsverhandlung war öffentlich. Die Presse, auch die Auslandspresse, war zugelassen. Die Angeklagten konnten selbstmündlich quere Dinge. Sie hielten wohlgelegte und langatmige Reden. Sie redeten mit Witz und theatralischen Gesten und legten offensündigen Wert darauf, daß ihre Reden aufgeschrieben und veröffentlicht wurden.

Diese Art einer Prozeßführung gegen angebliche feindliche „Rebellen“ im Lande der Sowjetunion ist unbekannt. Früher sind die jüdischen Beamten aber anders verfahren. In öffentlichen Verhandlungen gegen „Konterrevolutionäre“ ließen sie es gar nicht kommen. Sie machten kurzen Prozeß, führten die Angeklagten und schloßen sie schließlich zusammen. Das geschah immer hinter verschlossenen Türen. Hier aber wurden ledigliche Angeklagte, die noch dazu „überläufer“ und „schändlich“ waren, vor ein öffentliches Gericht gebracht. Die Weltpresse wurde auf diesen „interessanten Prozeß“ aufmerksam gemacht und freundlich eingeladen zu erscheinen. Selbstverständlich mußte denn auch die meist jüdischen Berichterstatter an. Die Verhandlung ging los, Äußerungen wurden gemacht, „Zeugen“ wurden vernommen. Es wurde den Angeklagten „nachgespielt“, daß sie im Moskauer Prozeß den Bolschewismus gefördert hätten. Die „Angeklagten“ leugneten nicht.

**Ein Volk zu knechten liegt dem Juden fern
Er hat die ganze Welt zum Fressen gern**

Aus dem Inhalt

- Die Sand Juden liegt immer auf Flamben
- Jüdische Devotionstheater in Italien
- Waffenkäufer und Waffenhändler
- Was das Welt nicht verstehen kann
- Julius Gellner
- Der Jude und der Hebräer

Die Juden sind unser Unglück!

Zdroj: <http://www.calvin.edu/academic/cas/gpa/images/sturmer/DS-1936-41.jpg>

VÖLKISCHER BEOBACHTER

„Friede und Recht“
Herausgeber Adolf Hitler

Kampfbild der national-sozialistischen Bewegung Großdeutschlands

Ein historischer Tag:

Erste Maßnahmen der Reichsregierung Hitler

Interview des „Völkischen Beobachters“ mit dem Reichsinnenminister Frick – Tagung des neuen Kabinetts

Der Reichspräsident von Hindenburg hat Adolf Hitler zum Reichkanzler ernannt. Der neuen Regierung werden neben Adolf Hitler als Reichkanzler der frühere Minister Dr. Frick als Reichsinnenminister und der Reichstagspräsident Dr. Goering als Reichsminister ohne Geschäftsbereich und Reichskommissar für den Luftverkehr angehören. Dr. Goering wird gleichzeitig mit der Wahrnehmung der Geschäfte des Preussischen Innenministeriums betraut.

ADOLF HITLER

Reichsinnenminister Dr. Frick Reichsminister Goering

Das Ziel der neuen Regierung

Die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes

Erklärt Reichsinnenminister Dr. Frick in einer Unterredung mit dem „Völkischen Beobachter“

„Während der Zeit vor dem „Anschluß“ hat es bei uns in Deutschland eine geistige und willensmäßige Erneuerung gegeben, die sich in der ganzen Welt bemerkbar gemacht hat. Diese Erneuerung ist das Ergebnis der geistigen und willensmäßigen Erneuerung des deutschen Volkes. Sie ist das Ergebnis der geistigen und willensmäßigen Erneuerung des deutschen Volkes. Sie ist das Ergebnis der geistigen und willensmäßigen Erneuerung des deutschen Volkes.“

Berlin, 30. Januar.

Die im Verlaufe an die Ernennung Adolf Hitlers herangebrachte unendliche Spannung hat folgenden Inhalt:

„Der Reichspräsident hat Herrn Adolf Hitler zum Reichkanzler ernannt und auf seinen Vorschlag die Reichsregierung mit folgendem Kabinett gebildet: Reichkanzler: Adolf Hitler; Reichsminister für den Innern: Dr. Frick; Reichsminister für den Reichsaussenminister: Dr. Frick; Reichsminister für den Reichsaussenminister: Dr. Frick.“

Der Reichspräsident hat Herrn Adolf Hitler zum Reichkanzler ernannt und auf seinen Vorschlag die Reichsregierung mit folgendem Kabinett gebildet: Reichkanzler: Adolf Hitler; Reichsminister für den Innern: Dr. Frick; Reichsminister für den Reichsaussenminister: Dr. Frick.“

Der Reichspräsident hat Herrn Adolf Hitler zum Reichkanzler ernannt und auf seinen Vorschlag die Reichsregierung mit folgendem Kabinett gebildet: Reichkanzler: Adolf Hitler; Reichsminister für den Innern: Dr. Frick; Reichsminister für den Reichsaussenminister: Dr. Frick.“

Der Reichspräsident hat Herrn Adolf Hitler zum Reichkanzler ernannt und auf seinen Vorschlag die Reichsregierung mit folgendem Kabinett gebildet: Reichkanzler: Adolf Hitler; Reichsminister für den Innern: Dr. Frick; Reichsminister für den Reichsaussenminister: Dr. Frick.“

Der Reichspräsident hat Herrn Adolf Hitler zum Reichkanzler ernannt und auf seinen Vorschlag die Reichsregierung mit folgendem Kabinett gebildet: Reichkanzler: Adolf Hitler; Reichsminister für den Innern: Dr. Frick; Reichsminister für den Reichsaussenminister: Dr. Frick.“

Der Reichspräsident hat Herrn Adolf Hitler zum Reichkanzler ernannt und auf seinen Vorschlag die Reichsregierung mit folgendem Kabinett gebildet: Reichkanzler: Adolf Hitler; Reichsminister für den Innern: Dr. Frick; Reichsminister für den Reichsaussenminister: Dr. Frick.“

Der Reichspräsident hat Herrn Adolf Hitler zum Reichkanzler ernannt und auf seinen Vorschlag die Reichsregierung mit folgendem Kabinett gebildet: Reichkanzler: Adolf Hitler; Reichsminister für den Innern: Dr. Frick; Reichsminister für den Reichsaussenminister: Dr. Frick.“

Der Reichspräsident hat Herrn Adolf Hitler zum Reichkanzler ernannt und auf seinen Vorschlag die Reichsregierung mit folgendem Kabinett gebildet: Reichkanzler: Adolf Hitler; Reichsminister für den Innern: Dr. Frick; Reichsminister für den Reichsaussenminister: Dr. Frick.“

Der Reichspräsident hat Herrn Adolf Hitler zum Reichkanzler ernannt und auf seinen Vorschlag die Reichsregierung mit folgendem Kabinett gebildet: Reichkanzler: Adolf Hitler; Reichsminister für den Innern: Dr. Frick; Reichsminister für den Reichsaussenminister: Dr. Frick.“

Der Reichspräsident hat Herrn Adolf Hitler zum Reichkanzler ernannt und auf seinen Vorschlag die Reichsregierung mit folgendem Kabinett gebildet: Reichkanzler: Adolf Hitler; Reichsminister für den Innern: Dr. Frick; Reichsminister für den Reichsaussenminister: Dr. Frick.“

Der Grundstein zum Dritten Reich

Der 30. Januar 1933 wird ein historischer Tag in der Geschichte Deutschlands sein. In diesem historischen Augenblick hat Adolf Hitler den Grundstein zum Dritten Reich gelegt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt.

Der 30. Januar 1933 wird ein historischer Tag in der Geschichte Deutschlands sein. In diesem historischen Augenblick hat Adolf Hitler den Grundstein zum Dritten Reich gelegt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt.

Der 30. Januar 1933 wird ein historischer Tag in der Geschichte Deutschlands sein. In diesem historischen Augenblick hat Adolf Hitler den Grundstein zum Dritten Reich gelegt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt.

Der 30. Januar 1933 wird ein historischer Tag in der Geschichte Deutschlands sein. In diesem historischen Augenblick hat Adolf Hitler den Grundstein zum Dritten Reich gelegt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt.

Der 30. Januar 1933 wird ein historischer Tag in der Geschichte Deutschlands sein. In diesem historischen Augenblick hat Adolf Hitler den Grundstein zum Dritten Reich gelegt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt.

Der 30. Januar 1933 wird ein historischer Tag in der Geschichte Deutschlands sein. In diesem historischen Augenblick hat Adolf Hitler den Grundstein zum Dritten Reich gelegt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt.

Der 30. Januar 1933 wird ein historischer Tag in der Geschichte Deutschlands sein. In diesem historischen Augenblick hat Adolf Hitler den Grundstein zum Dritten Reich gelegt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt.

Der 30. Januar 1933 wird ein historischer Tag in der Geschichte Deutschlands sein. In diesem historischen Augenblick hat Adolf Hitler den Grundstein zum Dritten Reich gelegt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt.

Der 30. Januar 1933 wird ein historischer Tag in der Geschichte Deutschlands sein. In diesem historischen Augenblick hat Adolf Hitler den Grundstein zum Dritten Reich gelegt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt.

Der 30. Januar 1933 wird ein historischer Tag in der Geschichte Deutschlands sein. In diesem historischen Augenblick hat Adolf Hitler den Grundstein zum Dritten Reich gelegt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt. Er hat die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes bewirkt.